

Èñ³i ò³Í³Ý

14 տարի առաջ ԼՂԻՄ մարզխորհուրդը վավերացրեց արցախահայութեան իղձը

ԿԻՄ ԳԱՐԻԻԵԼՅԱՆ, Ստեփանակերտ

14 տարի առաջ՝ փետրվարի 20-ին, ժամը 20-ն անց 20 բուլեվարի սկզբում ժողովրդական պատգամավորների ԼՂԻՄ մարզխորհրդի 20-րդ արտահերթ նստաշրջանը:

Առաջին անգամ խորհրդային երկրի պատմության մեջ միութենական ինքնավար սուբյեկտի գերագույն մարմինը խախտեց գոյություն ունեցող տարւոն. ազգերի ինքնորոշման խնդիրը միայն պլակատային կարգախոս չէ: Այս ճշմարտությունը Կրեմլի աչքը խոթվեց, այն էլ մի փոքրիկ ինքնավար մարզի ժողովրդի կողմից, որին միութենական ղեկավարությունն ի գորու չեղավ սահմանադրորեն պատասխանել: Գործի դրվեց «տանկերի քաղաքականությունը»՝ փորձելով թրթուրների տակ ճգմել ազատության ու անկախության ձգտումը:

Թե ինչ եղավ դրանից հետո, ինքներս ակնատես եղանք՝ վկաները դառնալով հայ ժողովրդի պատմության մի փուլի հերոսական տարեգրության: Վերադառնանք, սակայն, փետրվարի 20-ի հիշարժան իրադարձություններին, որոնք վերջին տասնամյակի ռազմաքաղաքական իրողությունների ֆոնի վրա, մեր իսկ մեղքով, կարծես թե փոքրևինչ խամրել են: Մինչդեռ եթե քաղաքական տրամաբանությամբ մոտենանք այսօրվա իրողություններին, փետրվարի 20-ը բեկումնային օր էր դարաբաղյան շարժման ողջ ընթացքում:

Նստաշրջանի նախապատրաստումն ինքնին մեծ փորձություն էր շարժման ջատագույների համար: Ադրբեջանի ղեկավարությունն ամեն ինչ անում էր խոչընդոտելու նստաշրջանի կայացմանը: Համապատասխան մարմիններից ստույգ տեղեկություն ստանալով մարզխորհրդի արտահերթ նստաշրջան հրավիրելու ծրագրի մասին՝ Ադրբեջանի կոմկուսի կենտկոմը նախ ձեռնամուխ եղավ շանտաժին: Փետրվարի 14-ին Ստեփանակերտ տեղափոխվեց 12 միավորից բաղկացած տանկային մի շարասյուն՝ ի նախագուշացումն

նստաշրջանի կազմակերպիչների: Իսկ Ստեփանակերտի փողոցներում խորհրդային զինվորների առատությունը գուտ չարագուշակ տրամադրություն էր փորձում ստեղծել ժողովրդի մեջ: Ոչինչ, սակայն, չկարողացավ խանգարել ժողովրդական ոգու ընդվզմանը: Յուրօրինակ շտաբի վերածված «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթի խմբագրության շենքը, իսկ ավելի կոնկրետ՝ թերթի գրականության եւ արվեստի բաժնի վարիչ Գուրգեն Գաբրիելյանի աշխատասենյակն այդ օրերին մեղվափեթակ էր հիշեցնում: ԼՂԻՄ մարզխորհրդի պատգամավորներն այստեղ էին գրանցվում նստաշրջանին մասնակցելու համար: Պատգամավորները շրջաններից եւ գյուղերից Ստեփանակերտ էին գալիս ոտքով, տանյակ կիլոմետրեր կտրելով ձոր ու կածաններով, որովհետեւ մարզի ղեկավարները Ադրբեջանի իշխանությունների պարտադրանքով ու օժանդակությամբ փակել էին Ստեփանակերտ տանող բոլոր ճանապարհները:

Նստաշրջանի գումարմանը խոչընդոտում էին հենց իրենք՝ մարզգործկոմի ղեկավարները: Գործկոմի նախագահ Վլադիմիր Օսիպովը թաքնվել էր կուսամարզկոմի առաջին քարտուղար Բորիս Կետրկովի աշխատասենյակում, իսկ վերջինիս տեղակալ Շամվոն Պետրոսյանը ջանք չէր խնայում կասեցնելու պատգամավորների նախաձեռնությունը՝ պատճառ բռնելով քվորումի բացակայությունը: Անգամ պատգամավորների երկու երրորդի գրավոր համաձայնությունը հիմք չդարձավ գործկոմի փոխնախագահի համար: Շ. Պետրոսյանը պահանջեց յուրաքանչյուր պատգամավորի գրավոր համաձայնությունը: Պահանջվող 70-ի փոխարեն ներկայացվեց 90 պատգամավորի գրավոր համաձայնություն: Շուտով նստաշրջանի ներկայացած ժողովրդի ընտրյալների թիվը հասավ 112-ի: Ոչինչ չէր խանգարում արդեն նստաշրջանն անցկացնելու համար: Հարկավոր էր, սակայն, համաժողովրդական հարգանք վայելող ու խիստ սկզբունքային մի անձնավորություն, որը կարողանար ԽՍՀՄ կենտկոմի պատասխանատու աշխատակից Վ. Յաչյինի, Ադրբեջանի ԿԿ կենտկոմի առաջին քարտուղար Բ. Բադիրովի, կուսակցության դարաբաղյան ղեկավար Բ. Կետրկովի մասնակցության պայմաններում նստաշրջանի աշխատանքները տանել պատշաճ հունով: Պարզ էր, որ Մոսկվայի ու Բաքվի բարձրաստիճան էմիսարներն այդ օրը Ստեփանակերտ էին ժամանել ամեն գնով նստաշրջանը տապալելու նպատակով:

Նախաձեռնող խումբը պատգամավորների թվից առանձնացրեց Ղարաբաղի գողների միության առաջնորդ Վարդան Հակոբյանին, որի գլխավորությամբ մտավորականների պատվիրակությունը փետրվարի սկզբներին մեկնել էր Մոսկվա՝ Ղարաբաղի ժողովրդի ազատության ձայնը Կրեմլի խուլ ականջներին հասցնելու: Արցախյան ազգայինազատագրական շարժման նվիրյալ՝ գողկապատմաբան Բագրատ Ուլուրաբյանի արժանի հետետորդ Վարդան Հակոբյանը սրբությամբ կատարեց իրեն վստահված այդ պատմական առաքելությունը:

Պահը վճռական էր: Նստաշրջանի մասնակիցներից յուրաքանչյուրը քաջ գիտակցում էր, որ ռուս և ադրբեջանական քաղաքական մամլիչի ճշումներին ընդդիմանալը նշանակում էր ոչ միայն անձնական կարիերայի, այլև անձի ֆիզիկական վտանգում: Դա էր ցուցանել

յոթանասունամյա խորհրդային «ինտերնացիոնալիզմը»: Միեւնույն ժամանակ, պարզ էր նաեւ մի բան. եթե այդ օրը նրանց չհաջողվի ժողովրդի կամքն ամրագրել մարգիտորհրդի նստաշրջանի որոշմամբ, ապա կրեկվի ժողովրդի հավատը, որին էլ կհետեւեն շարժման ակտիվիստների նկատմամբ անյուր հալածանքները:

Պահը ճակատագրական էր: Եվ դա զգում էր նաեւ հրապարակում խռնված ժողովուրդը, որը «Հայաստան» ու «Միացում» էր մռնչում՝ պահանջելով նստաշրջանը:

Նստաշրջանից առաջ մոսկովյան էմիսարն ու Բաղիրովը փորձեցին պատգամավորներին կաշառել քաղցր խոստումներով: Աղբբեջանի ԿԿ կենտկոմի առաջին քարտուղարի տաք հույսերին, սակայն, սառը ջուր լցրեց Վարդան Հակոբյանի խորխտ ձայնը՝ ուղղված նաեւ մյուս անկրչ «հյուրերին».

- Դուք մի խանգարեք մեզ, թողեք հանգիստ կատարենք մեր գործը:

Տեսնելով, որ դահլիճը միաձայն պաշտպանում է Վ. Հակոբյանի այս պահանջը, Բ. Բաղիրովն իր շքախմբի հետ լքեց մարզգործկոմի շենքը: Դրանից հետո օրինական կարգով նստաշրջանն սկսեց իր աշխատանքը: Վ. Հակոբյանի պահանջով նստաշրջանի նախագահ ընտրվեց պատգամավոր, ԼՂԻՄ մարզգործկոմի ժողկրթբաժնի վարիչ Վիգեն Հայրապետյանը:

Ձեկուցմամբ հանդես եկավ Վարդան Հակոբյանը, ապա ելույթներ ունեցան 44 պատգամավորներ՝ միանշանակ արտահայտվելով ԼՂԻՄ-ը Աղբբեջանական ԽՍՀ կազմից հանելու եւ Հայկական ԽՍՀ կազմի մեջ մտցնելու անհրաժեշտության մասին:

Քննարկվող հարցին նստաշրջանի վերաբերմունքը միաձայն դրական էր, ուստի մարզգործկոմի նախագահի տեղակալ Շմավոն Պետրոսյանին ոչինչ չէր մնում անելու, քան կցվելու նստաշրջանի որոշումներն օրենսդրորեն ճիշտ ձեւակերպելու գործին:

Լեռնային Գարաբաղի Ինքնավար Մարզի բարձրագույն մարմինն այդ օրը հաստատակամորեն վավերացրեց արցախահայության դարավոր իղճը՝ վերամիավորվել մայր Հայաստանի հետ: Վավերացրեց՝ դիմագրավելով բոլոր փորձությունները, փշրելով խորհրդային ծնունդ առած ապագային կարծրատիպերը, ճանապարհ բացելով նաեւ ազատաբաղձ մյուս փոքր ժողովուրդների՝ մինչ այդ գապված մղումների առաջ:

ԼՂԻՄ մարզխորհրդի պատմական որոշումը ցնծությանը ընդունեց հրապարակում հավաքված ժողովուրդը: Ոգեւորությունն այնքան մեծ էր, որ նստաշրջանի կազմակերպիչները որոշեցին ձեռքերի վրա հրապարակ դուրս բերել օրվա հերոսին՝ Վարդան Հակոբյանին: Սակայն վերջինս համեստորեն հրաժարվեց նման մեծարումից, քանզի համոզված էր, որ հերոսացման ու մեծարման համար նոր պայքարի հրապարակներ են ի հայտ գալու դեռ: Ծնվելու են նոր ու իսկական հերոսներ, որոնք իրենց ուսերի վրա կրելու են համազգային մեծ գաղափարներ: Եվ այդպես էլ եղավ: Կա ու կլինի միշտ: Եվ այդ մեծ երթի սկիզբը նույն՝ փետրվարի 20-ի հրապարակն է մնալու՝ ալեկոծված ու վճռական, պատրաստ իր ազատության ճանապարհը փակող բոլոր պատնէշները խորտակելու:

Մայիսի 9-ից Արցախի օրեր Եվրոպայում

Եվրաֆորումի ընդհանուր քարտուղար Թորոս Սաղըրյանն արդեն ճանաչված անուն է թե Սփյուռքում եւ թե Հայաստանում: Արմատներով Կիլիկիայի Ամանոսի շրջանից է: Եղեռնից մազապուրծ ծնողները հաստատվում են Բեյրութում, որտեղ եւ ծնվում է Թորոսը: Նրա ջանքերով ստեղծված Եվրաֆորումը պատրաստվում է այս տարվա մայիսին Եվրոպայում անցկացնել Արցախյան օրեր:

Ներկայացնում ենք գրող Բակուր Կարապետյանի գրույցը Թորոս Սաղըրյանի հետ:

- Այս տարվա մայիսի 9-ին Ֆորումը Եվրոպայում միջոցառումների շարք է սկսում:

- Ֆորումը նպատակադրել էր Արցախի համար մի օր նշանակել եւ այն հանդիսություններով, տոնակատարություններով նշել Եվրոպայով մեկ: Անցյալ տարի Բռննի խորհրդածողովում միաձայն համաձայնեցինք նշել այդ օր, որը Շուշի բերդաբաղաբի ազատագրման օրն է: Մեր ազգային օրերի շարքում ինչո՞ւ չունենանք Արցախի օրը, դարձնենք ավանդական, որ մնա սերունդների մեջ: Մենք օտարներին եւս ցույց կտանք, որ մեցուկ ենք Արցախի մեր հայրենակիցներին: Պետք է համոզվեն, որ այն, ինչ մերն է, այլեւս ոչ որի չենք զիջելու: Եռակողմ համաձայնագիր ենք ստորագրել ԼՂՀ վարչապետի եւ «Հայաստան» հիմնադրամի հետ, որ այդ օրը միասնաբար տոնենք: Եվրոպայի համայնքներում այդ շաբաթը կնշվի բազմազան միջոցառումներով, տոնախմբություններով: Որոշվել է այդ օրերի հայանպաստ հասույթը Հիմնադրամի միջոցով տրամադրել ԼՂՀ իշխանություններին՝ պետական ծրագրերի իրականացման համար: Մենք հատուկ կոչ ենք ուղղել հայությանը եւ նախապատրաստվում ենք այդ տոնակատարությանը:

- Արցախը որքանո՞վ է նպաստում այս ձեռնարկին:

- Մենք խորհրդակցություններ ենք անցկացնում «Շուշի» հիմնադրամի կազմակերպության, ինչպես եւ ԼՂՀ իշխանությունների հետ, որոնք ակտիվորեն կաջակցեն մեր այս ձեռնարկին: Նրանք կտրամադրեն համապատասխան նյութեր՝ գրականություն, տեսաֆիլմեր, երաժշտական խմբեր, որոնց միջոցով կերեւա հայոց հինավուրց ու միշտ նոր Արցախը:

- ԼՂՀ-ի խնդրում հնարավո՞ր է կոտրել սառույցն ու ներդնողներին համոզել, որ կարող են գալ Արցախ եւ փող աշխատել:

- Դա մեր հիմնական նպատակներից մեկն է: Երեք տարի առաջ հայ ոսկերիչների խորհրդակցությունում որոշեցինք Հայաստանը դարձնել ոսկերչական արդյունաբերության կենտրոն: Ոսկերչությունը մեր ազգային ավանդական բնագավառներից է: Մտածում ենք նաեւ Արցախում, հենց Շուշիում նման արտադրություն հիմնել: Մենք համագործակցում ենք Հայաստանի աղամանդագործների ընկերության հետ: Ես Սփյուռքի իմ եղբայրներին հրավիրում եմ գալ Արցախ, Հայաստանի Հանրապետություն: Այստեղ շատ նպաստավոր պայմաններ կան:

Պատապարտելի նոր քայլ Հայաստանեայց Եկեղեցին պառակտելու

Վրդովմով տեղեկացանք յունուար 7, 2002 թուակիր հրատարակուած մէկ հաղորդագրութենէն, թէ Կանադայի մէջ ապօրինի կերպով գործող բաժանեալ եկեղեցիները որոշած են առանձին թեմ մը կազմել Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Արամ Ա-ի հաւանութեամբ եւ անոր ենթակայութեամբ:

Հայաստանի անկախացումով այսօր տասը տարիներ է ի վեր այլեւս վերացած է այն պատրուակը, թէ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը ենթակայ է համայնավար իշխանութեան եւ հետեւաբար պէտք է յափշտակել անոր հովանին վայելող պատմական թեմերը:

Այս բաժանարար նոր քայլով անգամ մը եւս կը պարզուի բուն էութիւնը Արամ Ա կաթողիկոսի այն իմաստագործի հաւաստիացումներուն, թէ «Հայաստանեայց Եկեղեցին մէկ ու միասնական է»:

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Արեւելեան Ամերիկայի եւ Կանադայի շրջանակը խստիւ կը դատապարտէ այս պառակտիչ արարքը, որ կը միտի տեսականացնել սփիւռքի մէջ տիրող անմիաբանութիւնը: Աւելին, այս առիթով կոչ կ'ուղղենք բոլոր եկեղեցական եւ աշխարհական մարմիններուն ու իշխանաւորներուն, որոնք նախանձախնդրութիւն ունին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միասնակցութեան, որ բարձրացնեն իրենց ձայնը՝ իրենց դատապարտութեան խօսքը ըսելու: Այս տխուր արարքին դիմաց լուռ մնալը միայն կրնայ քաջալերել մեր եկեղեցւոյ պառակտիչները:

Այս առթիւ կու գանք անգամ մը եւս յայտնելու մեր հաւատարմութիւնն ու գորակցութիւնը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինին եւ անոր արժանաւոր գահակալին, որոնք կը մնան հոգեւոր գերագոյն իշխանութիւնը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ:

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Արեւելեան Ամերիկայի եւ Կանադայի Շրջանային Վարչութիւն, Յունուար 14, 2002

Սփիւռքի Հայ եկեղեցիին տրուած բարոյական հարուածը

Սփիւռքի մէջ մեր եկեղեցին բաժնուած պահելու ճիգերուն լաւագոյն իրագործումներէն մին Կանադայի անթիլիասական թեմին պաշտօնական կազմութիւնը եղաւ: Արդարեւ, Յունուար 10-ին յայտարարուեցաւ, թէ Արեւելեան Մ. Նահանգներու շրջանին մէջ վերադասաւորումով մը Կանադան առաջնորդական առանձին թեմի վերածուած է, Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան վերջնագոյն բաժանարարութիւնը յաջողութեամբ պսակելով:

Կանադայի անթիլիասական կալուածները՝ իրենց կազմակերպչական կառոյցներով, տարիներ է ի վեր կը ղեկավարուէին առաջնորդական փոխանորդով մը՝ ենթակայ Նիւ Եորքի անթիլիասական առաջնորդութեան: 2001 Ապրիլի անթիլիասական Թեմական Ժողովը յարմար դատած էր, որ Նիւ Եորքի առաջնորդարանէն բաժնուելով, առանձին թեմի վերածուի Կանադան. իսկ Հոկտեմբերի 14-ին ալ պաշտօնական առաջարկը կ'ուղղուի Կաթողիկոսութեան, անշուշտ, Տ. Արամ Ա Կաթողիկոս մեծ ուրախութեամբ կը վաւերացնէ տարիներ է ի վեր սպասուող առաջարկը: 2002

Յունուար 1-էն ի վեր, ուրեմն, Կանադայի հայոց երկրորդ առաջնորդարանը կը գործէ՝ հաւատարիմ Անթիլիասի գահակալին եւ անոր թիկունք կանգնող կուսակցականներուն:

Հայ եկեղեցին կուսակցականացողները կը շարունակեն Սփիւռքի ներքին միասնութիւնը խախտած պահել, կը շարունակեն Հայ եկեղեցիին վարկը իջեցնել կուսակցական թաղային գործերու մակարդակին, կը մերժեն դասեր քաղել անցնող 45 տարիներու բաժանարարութեան ազգավնաս գործէն՝ վերահաստատելով «երկու եկեղեցի, երկու ազգ» հասկացողութիւնը որպէս սփիւռքահայ ազգային ուղեգիծ:

Երեսուրթապէս շատ բան պիտի չփոխուի ներ-եկեղեցական յարաբերութիւններուն մէջ, անոնք երբեք չէին կրցած առողջ վիճակ մը ունենալ Անթիլիասի Աթոռին երկրորդ վարքագիծին ու կուսակցական ենթակայութեան պատճառով: Սփիւռքի երկփեղկուած եկեղեցիին ազդեցութիւնը պիտի շարունակէ նուիրապետական երկու աթոռներուն կապը պահել թոյլ, կասկածով շղարշուած եւ անբարեյոյս: Աւելին, Սփիւռքի վիճակին ծիծաղելիութիւնը ալ խաւիչ շեշտուած պիտի մնայ:

Քանի մը տարիէ ի վեր, Տանն Կիլիկիոյ գահակալ Արամ Ա հայրապետական յորդորներով եկեղեցւոյ միութիւնը կը ջատագովէր, ներքին հաշտութեան առաջնորդող յուսադիչ խօսքերով կ'օրօրէր բարեմիտները եւ միամիտները, եւ իր աղոյր քարոզներով ամէն տեսակի քննադատութենէ վեր կը փորձէր պահել ինքզինք: Ատեն մը, կասկած չէինք ուզեր արտայայտել սիրուն այդ խօսքերուն հանդէպ, կը փափաքէինք, որ այդ խօսքերուն անկեղծութիւնը յաղթահարէր դառն իրականութիւնը, կ'ուզէինք հաւատալ, որ անբասիր կրօնապետի վայել կեցումը մը, եկեղեցին բաժնող հին վերքին նոր բալասան մը գտնէ Անթիլիասի երիտասարդ գահակալը եւ իր գահը շրջապատող կրօնական եւ աշխարհական ղեկավարները համոզէ, թէ եկեղեցիին ներքին միասնութիւնը վերականգնելու առաքելութիւնը անիրաժէշտութիւն է...

Ահաւասիկ նմոյշ մը, հին վերքերը նոր բալասանով բուժելու արուեստին...

Կատարուածը պարզապէս նոր հարուած է ուղղուած Մայր աթոռի, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի վարկին, հեղինակութեան եւ ընդհանրական յարգանքին: Կատարուածը հասարակ եւ աժան յաղթանակ մըն է, տարուած անմիաբանութեան, բաժանարարութեան եւ ամբարտաւանութեան հաշտոյն:

Ըսինք թէ Կանադայի մէջ շատ բան պիտի չփոխուի ներեկեղեցական առումով. դժբախտութիւն մըն է այս հաստատումը, որովհետեւ 2001 թուականի սփիւռքատարած տօնակատարութիւններէն ետք, 1700-ամեակի ոգիին արմատաւորումին առընթեր կ'ակնկալուէր, որ Սփիւռքի եկեղեցական բաժանումին վերջ տալու գործընթացը սկսէր Կանադայի նման յարաբերաբար փոքր համայնքէ մը, վարակելու համար Մ. Նահանգներու թեմերը: Յաւալի է ընդունիլ, որ Տ. Արամ Ա կաթողիկոս, արդէն բաժնուած թեմի մը պաշտօնականութեան կնիքը դնելով, կը շարունակէ իր նախորդներէն՝ հանգուցեալ Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի ազգավնաս գործը: 50-ականներու համաշխարհային ցուրտ պատերազմի օրերուն գործադրուող եւ այդ ժամանակներէն աւանդուած գործելակերպով մը, Կանադան ալ կու գայ աւելնալու Իրանի, Վենեսուելայի, Յունաստանի, Մ. Նահանգներու Արեւելեան եւ Արեւմտեան թեմերու ցանկին վրայ, ցանկ մը, որ Սփիւռքին պարտադրուեցաւ Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին եւ ատենի ղեկավարներուն աշխոյժ աշխատանքին միջոցով... Ծիշտ է, որ յաջորդ գահակալին՝

երջանկայիշատակ Տ. Գարեգին Բ Կաթողիկոսի տարիներուն այդ ցանկը չերկարեցաւ, բայց չկրճատուեցաւ ալ. Սարգիսեան Կաթողիկոսը գէթ հեռատեսութիւնը, իմաստութիւնը ու ազնուութիւնը ունեցաւ մեղմելու ահաւոր ձգտութիւնը երկու Աթոռներուն միջեւ, գետինը պատրաստել փորձեց Սբ. Էջմիածնի հեղինակութիւնը վերականգնելու՝ իր անձին համեստացումովը եւ 90-ականներուն ստեղծեց յուսատու մթնոլորտ մը հաշտութեան եւ հասկացողութեան:

Կանադական այս «յաջողութենէն» ետք, Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ս. Արամ Ա. Քեշիշեանի գեղեցիկ քարոզները, պատգամները, եղբայրական ողջոյնները՝ ուղղուած արեւմտահայութեան եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, իրենց իրա՞ւ իմաստը կը սկսին ստանալ...

Սփիւռքի ներքին միասնութեան հաւատալ ուզողներու երեսին նետուած անարգանք մըն է, ապտակ մըն է կատարուածը. քառորդ դար Արեւելեան ափին մէջ, իսկ քանի մը տարի ալ՝ Արեւմտեան ափին վրայ գործող հաշտութեան յանձնախումբերու հանդիպումներով օրօրուող բարեմիտներուն եւ միամիտներուն ուղղուած զարթուցիչ կանչ մըն է անթիլիասականներուն վերջին արարքը. վերջապէս, կուսակցականացած եկեղեցիին ճշմարիտ էութեան, ոգիին բացայայտումն է Կանադայի թեմին օրինականացումը Անթիլիասի գահակալին կողմէ:

Թող կատարուածը զգաստութեան ահազանգ մը ըլլայ բոլոր անոնց համար, որոնք իրենք զիրենք կը խաբեն Անթիլիասէն եւ անոր պահապաններուն կողմէ կատարուող թեթեամիտ խոստումներով՝ ըլլան անոնք աշխարհականներ, կրօնական համեստ պաշտօնեաներ կամ եկեղեցական առաջնորդներ: Այլեւս կարելի չէ հաւատք ընծայել անթիլիասական թեմ պահողներու եւ Արամ Կաթողիկոսի միասնականութեան կոչերուն, խօսքերուն կամ խոստումներուն...

«Նոր օր», Լոս Անջելես, Կալիֆոռնիա

Նոր պառակտում Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ծոցին մէջ

Սփիւռքի մեր պատմութեան գրեթէ վերջին կէս դարու ժամանակաշրջանի ամենէն ցաւոտ ու տխուր իրադարձութիւնը կը հանդիսանայ պաղ պատերազմի ամենէն ձգտեալ շրջանին Հայ եկեղեցւոյ երկփեղկումը, Անթիլիասի 1956-ի կաթողիկոսական «ընտրութեամբ»: Սփիւռքահայ կեանքի պատմութեան մէջ անցեալ դարու 20-ական թուականներէն ասդին, ոչ մէկ եղելութիւն բացած է այնքան խորունկ վէրք, որքան Հայ եկեղեցւոյ պառակտումը. ատոր ողբերգական հետեւանքները ապրեցանք 50-ական թուականներու վերջաւորութեան, ինչպէս նաեւ յաջորդող տասնամեակներու վերամիացման ճիգերու ձախողութիւնը, արդիւնը՝ խաբեպատիր խոստումներու եւ ողջագործումներու: Ու այս վերքը պիտի շարունակէ կոպտալ նոյն ցաւագին այրումով, որքան ատեն որ եկեղեցւոյ ծոցին մէջ բացուած ճեղքը բուժելու ձգտումները շարունակական կերպով պիտի ակնահարուին ու Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին պիտի շարունակէ աշխարհի առջեւ ներկայանալ երկգլխանի կառոյցով մը՝ ընդդէմ Ս. Էջմիածնի նուիրապետական գերագահութեան: Պարզ է, որ այս կացութեան յանդիմանումով ժամանակը երբեք սպեղանի չի կրնար ըլլալ ու բուժել այս ցաւոտ վերքը:

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ եկեղեցւոյ բաժանումը ծայր տուած էր 1933-ին, Ղեւոնդ արք. Գուրեանի խողովորումով խորանին առջեւ: Այդ թուականէն անդին, աւելի քան երկուասունյակ տարիներու ընթացքին անկարելի եղած էր ահաւոր ոճիրին ստեղծած հոգեբանական պատուարները քանդել ի խնդիր հաշտեցման: 1956-ի Հայոց եկեղեցւոյ հերձուածը կու գար պաշտօնականացնել Հիւսիսային Ամերիկայի հայ եկեղեցւոյ տխուր բաժանումը «Անթիլիասական» ապօրինի թեմի մը ստեղծումով, հակառակ որ ընդունուած կարգ ու կանոնի համաձայն, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան իրաւասութեան սահմանները օրինականօրէն կ'երկարին Լիբանանի, Մուրիոյ եւ Կիպրոսի թեմերուն վրայ միայն: Կանադայի մէջ եւս Ամերիկայի օրինակով եկեղեցին կը բաժնուէր երկուքի, հերձուածի տխուր իրականութիւնը հաստատելով նաեւ մեր համայնքէն ներս:

Կանադայի թեմի պառակտումը վիճակը պաշտօնականացնելու կը ձգտէին վերջին շաբաթներուն շրջագայող լուրերը, ըստ որոնց, բաժանեալ կողմը, որ ցարդ ենթակալ էր Հիւսիսային Ամերիկայի ապալէս կոչուած Կիլիկեան թեմին, կը վերածուի առանձին առաջնորդութեան՝ 1 Յունուար 2002-էն սկսեալ: Այս իմաստով, առաջին որոշումը առնուած էր անցեալ տարուան Ապրիլ 6/7-ին կայացած «թեմական ներկայացուցչական» երկրորդ ժողովին ու այդ որոշումը փոխանցուած էր Անթիլիաս: Տեղոյն Ազգային Կեդրոնական վարչութեան կողմէ ընդունելէ ետք, այդ որոշումը իր կարգին կը վաւերացուէր Արամ Ա կաթողիկոսին կողմէ 14 հոկտեմբեր 2001-ին: Իսկ Կանադայի ներկայացուցչական ժողովը 22 դեկտեմբերին բացառիկ ժողովի մը ընթացքին իր միաձայն հաւանութիւնը կը յայտնէր նոր «թեմ»ի կանոնագրութեան մասին, որ ապա կը յղուէր Արամ Ա-ի, վերջնական վաւերացում ստանալու համար:

Անցնող աւելի քան երեք տասնամեակներուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ գահակալներուն յանուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միասնականութեան սրտառու յայտարարութիւնները, ողջագործումները՝ երջանկայիշատակ Խորէն Ա-էն յատկապէս մինչեւ երջանկայիշատակ Գարեգին Բ (ապա Գարեգին Ա Ամենայն հայոց), մինչեւ Արամ Ա իրենց իմաստագործի ու մոլորեցուցիչ բովանդակութիւններով օրօրած են հայութիւնը եւ այսօր ալ ուղղութիւն կուտան Անթիլիասի ներկալ անգիջող կեցուածքին: Ահա եկեղեցական երկպառակտութիւնը աւելի խորացնող եւ պատմական օրինականութիւնները ոտնահարող քայլ մը եւս հերձուածի անվերադարձ ճամբուն վրայ մեր թեմէն ներս, ինչ որ կը ջլատէ այնքան բաղձալի միութեան ամէն յոյս, յաւելեալ պատուարներ բարձրացնելով համագործակցութեան արդէն նուազագոյն ակնկալութիւններ խոստացող գործընթացին դէմ:

Եղածը արդէն տարիներէ ի վեր գործադրուող ոտնձգութեան մը պաշտօնականացումն է Հայաստանեայց եկեղեցիէն ներս, ընդդէմ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գերագահութեան. սեպ մը եւս կը խրոյի միութեան ձգտող հիւսիսամերիկեան ցամաքամասի վրայ տարուած տասնամեակներու անպտուղ բանակցութիւններու ընթացքին մէջ. բանակցութիւններ, որոնք արդէն անփառունակ վախճանի մը յանգեցան քանի մը տարի առաջ:

Մեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի համար այս տագնապալի օրերուն, եկեղեցական պառակտումի պաշտօնականացումը մեր թեմէն ներս, յաւելեալ բարդութիւններ կը խոստանայ ստեղծել ի վնաս մեր համազգային շահերուն:

«Ապագայ», Մոնթրէալ, Կանադա

«Յո՞ երթաս, Արամ կաթողիկոս

Ազնիվ խոսք՝ շատ բան կտայի, որ անհրաժեշտ չլինեք այս հողվածը գրել: Ավա՛ղ, անհրաժեշտ է եւ գնալով ավելի հրատապ է դառնում, իսկ լռելը, չտեսնելու տալը՝ հանցանք նախ եւ առաջ սեփական խղճիդ դեմ: Խոսքը մեր եկեղեցու փափագելի միասնականության վերականգնման մասին է, որ 1956-ից ի վեր դարձել է մի տեսակ անբուժելի խոց, մեր համազգային կյանքի առողջացմանը խոչընդոտող լրջագույն ախտ: Ժամանակին, երբ մեր եկեղեցին պառակտվեց, այս ազգակործան քայլի ակունքներում կանգնած այրերը արդարանում էին, թե Մայր աթոռ սուրբ Էջմիածինը ազատ չէ խորհրդային ամբողջատիրության կապանքներից: Տասը տարուց ավելի է՝ այդ կապանքները վերացել են, իսկ եկեղեցու վերամիավորման մեր սկզբնական հույսերը գնալով աղոտանում են:

Ինչո՞ւ: Հիմա՞ ինչն է խանգարում Անթիլիասի՞ն աշխարհասփյուռ հայությանն ավետելու Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու եւ նրա գահակալի հովանու ներքո վերամիավորվելու այդքա՛ն բաղձալի լուրը:

Ըստ իս՝ միայն ու միմիայն՝ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսի անձնական փառամոլությունը, ուրիշ ոչինչ: Դժբախտաբար, Արամ Ա-ն ամեն պարագայի ձգտում է համայն հայությանը ցուցադրել, թե ինքը եւ Ամենայն հայոց կաթողիկոսը... հավասար մեծություններ են հայ հոգեւոր կյանքում: Խոսքով Կիլիկիո կաթողիկոսն ընդունում է Մայր աթոռի գերակայությունը, իսկ գործո՞վ: Վերջին Մյուռնուօրիներին Արամ Ա-ն Էջմիածնում մի ոգեշունչ ճառ ասաց, երիցս շեշտելով, թե «հայ եկեղեցին մե՛կ է»՝ թատերայնորեն Անթիլիասից բերված մյուռնուրը խառնելով Մայր աթոռում եփված մյուռնին: Հուզիչ տեսարան էր, աչքերս ակամա թրջվել էին: Ավա՛ղ, խանդավառությունը մեկ օր էլ չտեսեց: Հաջորդ առավոտյան Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ մայր եկեղեցին Երեւանում օծելու հանդիսությանը ապշանքով տեսանք, որ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսը... ներկա չէր: Այնհայտ էր, որ գիշերվա ընթացքում ինչ է որ բան նրան դուր չէր եկել: Սբ. Էջմիածինը մինչեւ այսօր էլ համառ լռություն է պահպանում այդ անցանկալի միջադեպի առթիվ, փորձում է կոծկել եղածը, թերեւս, եկեղեցու պառակտումն էլ ավելի ցցուն չդարձնելու ազնիվ մտահոգությամբ: Բայց Արամ Ա-ի անակնկալ մեկնումի հարուցած տարակուսանքն այնքան մեծ էր, որ պատճառների փնտրտուրը հանգիստ չի տալիս ոչ ինձ, ոչ ազգային մտահոգություններով ապրող իմ գործընկեր լրագրողներից շատերին: Ահա նրանցից էլ տեղեկացա, թե Արամ Ա-ն Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու օծմանը չկար, քանի որ Ամենայն հայոց հայրապետից խոսք էր խնդրել եւ... մերժում ստացել: Բայց մայր եկեղեցու օծմանը նույնիսկ ինքը՝ Ամենայն հայոց կաթողիկո՞սը խոսք չասաց, միակ խոսողը Համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսի 2-րդը եղավ, նա էլ, թերեւս, իբրեւ ժամանած 20-ից ավելի քույր եկեղեցիների գլխավորներից մեկը, որպես նրանց հանդեպ հատուկ հարգանքի դրսեւորում: Արժե՞ր, ուրեմն, այդ չնչին առիթով երեխայի պես խռովել ու հեռանալ քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակին նվիրված ամենագլխավոր հանդիսու-

թյունից: Վայե՞ղ էր այդ վարմունքը Արամ Ա-ի հանգամանքին, դիրքին, հայ եկեղեցու մեկ լինելու մասին նախորդ օրը իր իսկ արտասանած խոսքերին, վերջապես՝ քրիստոնեական խոնարհության, համեստության ըմբռնումներին: Եթե նույնիսկ այդ չէր Արամ Ա-ի մեկնումի պատճառը, միեւնույն է, մեր մեծագույն հոգեւոր տոնից նրա անակնկալ բացակայությունը որեւէ արդարացում ունենալ չի կարող: Արամ Ա-ն պարտավոր էր վեր կանգնել անձնական զգացումներից եւ հանուն հայ եկեղեցու միասնականության գոնե առերեսույթ ցուցադրման, հանուն այն բանի, որ սառը ջուր չլցնեք Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ մայր եկեղեցու բացմանը ներկա տասնյակ հազարավոր մարդկանց ոգեւորության վրա, ներկա պիտի գտնվեք հանդիսությանը: Չկարողացավ կամ... չցանկացավ: Ինչո՞ւ: Արի ու մի ենթադրիր, որ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսը իր անձը ավելի է սիրում, քան... հայրենի եկեղեցին եւ հավատացյալ ժողովրդին: Գուցը նա սկզբից էր որոշել պատրվակ գտնել իր կանուխ մեկնման համար...

Այժմ Արամ Ա-ն շարունակում է իր կործանարար, պառակտիչ քաղաքականությունը: Վերջին կաթիլը եղավ Կանադայում Անթիլիասի թեմ ստեղծելու քայլը:

Հանուն ինչի՞: Այդ կե՞րպ է Անթիլիասի գահակալը պատկերացնում «հայ եկեղեցին մե՛կ է» կարգախոսը, որ ինքը հռչակեց: Այսինքն ի՞նչ: Եկեղեցին մեկ է, եթե միայն լինի... Արամ Ա-ի՞ գալիսոնի ներքո:

Յո՞ երթաս, Արամ կաթողիկոս:
ՈԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՄՅԱՆ

Մի նոր հարված եկեղեցու միասնությանը

Անթիլիասում Կիլիկիայի կաթողիկոսարանից մեզ հասած վերջին տեղեկությունները չափազանց անհանգստացնող են եւ կարող են ծառայել որպես հավելյալ մի մեխ՝ զամված հայկական միասնության դազադին: Արդարեւ, Արամ Ա կաթողիկոսի ստորագրած շրջաբերականը, որով մի նոր անթիլիասական թեմ է ստեղծվում Կանադայում, գալիս է էլ ավելի խորացնելու հայկական եկեղեցու բաժանման գործընթացը՝ ծիծաղելի դարձնելով անթիլիասական իշխանությունների սրտաճրմիկ քարոզները եղբայրության եւ միասնականության մասին:

1984 թ.-ին, երբ Էջմիածնի իրավասության տակ նոր թեմ ստեղծվեց Կանադայում, երկփեղկման գործակալները անհողողող մնացին իրենց դիրքերում եւ մերժեցին միանալ թեմին: Նրանք աստիճանաբար, բայց հետետողականորեն ճանապարհ հարթեցին հիմնելու նոր ծխեր հետզհետե աճող կանադահայ համայնքներում: Վերջին մարտը մղվեց Վանկովեր քաղաքի փոքրիկ համայնքում, որտեղ հավատացյալներին պարտադրվեց երկու եկեղեցի, Էջմիածնականի կողքին նաեւ անթիլիասականը: Հաջորդ քայլն առաջնորդարանի հիմնումն էր Արեւելյան թեմի հովանավորության տակ: Այժմ արդեն անջատ՝ Անթիլիասի իրավասության ներքո ստեղծված եւ Էջմիածնի Ամենայն հայոց կաթողիկոսի

իրավասությամբ գործող օրինական թեմին հակադրվող թեմի գոյառումը որպես կատարված փաստ հրամցվում է մեզ:

Այս գործընթացը երկար ժամանակ շարունակվում է՝ առնվազն անթիլիասական երկու կաթողիկոսների գահակալության օրոք: Բազմաթիվ դերասաններ եկել ու անց են կացել այդ «թեմի» վրայով, սակայն բաժանման դավադիր մտահղացումը մնացել է Անթիլիասի անփոփոխ քաղաքականությունը:

Բոլոր նրանք, ովքեր առիթ ունեցել են լսելու կամ կարդալու Արամ Ա-ի ամպագոռոռ ճառերն ու քարոզները, շատ լավ պետք է հիշեն նրա նախասիրած թեման, որ «Հայկական եկեղեցին մեկն է եւ միասնական»: Պարզապես անհեթեթ են հնչում այդ խոսքերը, երբ իրականում նա շարունակում է իր նախորդների քաղաքականությունը՝ քանդելու այդ միասնականության հիմքերը՝ ստեղծելով նոր հակադիր թեմեր, վարկաբեկելով Էջմիածնի Մայր աթոռը եկեղեցիների Համաշխարհային խորհրդի եւ այլ միջազգային ֆորումների առաջ ու փորձելով օգտագործել ամեն առիթ՝ մթազնելու Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի գործողություններն ու առաքելությունները:

Խորհրդային կայսրության փլուզումից ի վեր Անթիլիասի տերերը մեկընդմիջտ սպառել են կոմունիստական անաստվածյան իշխանության դեմ պայքարելու ամեն ըմբռնելի եւ անըմբռնելի պատճառաբանություն: Հայաստանի անկախությունից ի վեր նրանք իրենց իսկական գույնն են ցույց տվել՝ կառչած մնալով եկեղեցու անջատողական թելին եւ որպես քաղաքական խաղաքարի, եւ որպես եկամտի վստահելի աղբյուրի:

Կանադայում նոր թեմ բացելու վերաբերյալ Էջմիածնի հայտարարության մեջ, որտեղ նշվում է, որ Մայր աթոռը «պաշտոնապես տեղեկացված չի եղել» այդ անօրինական քայլի մասին, հստակ երեւում են Անթիլիասի ամբարտավանության սահմանները: Այդ քայլն ի չիք է դարձնում մոտ ապագայում եկեղեցու միասնականության հասնելու ամեն մի հույս: Արամ Ա-ի գահակալությունից ի վեր եկեղեցու միասնականության ուղին հակառակ ընթացքն է բռնել, եւ ոչ մի լույս չի երեւում թունելի վերջում: Մեր եկեղեցու երկփեղկման դժբախտ երեւոյթներից մեկը տեղական ինքնիշխանության նոր որոշումների ընդունումն էր, որոնցով եկեղեցին պետք է առաջնորդվեր 21-րդ դարում եւ դրանից այն կողմ: Այնքան ժամանակ, որքան Անթիլիասը հակասությունների մեջ մնա Մայր աթոռ Սբ. Էջմիածնի հետ, տեղական ինքնիշխանության ոչ մի որոշում չի կարող ընդունելի եւ կիրառելի լինել բոլոր համայնքներում եւ եկեղեցական հիերարխիայի բոլոր աստիճաններում: Իսկ նման անկատարելությունը ճանապարհ է հարթում եսամոլ կղերականների առաջ՝ չենթարկվելու եկեղեցու գերագույն իշխանությանը, ինչպես պատահեց վերջերս Մոսկվայում:

Գարեբախտաբար, երիտասարդ, խելացի, սկզբունքային եւ եռանդուն մի քահանայապետ է ընտրված Սբ. Գրիգոր Լուսավորչի գահին՝ վճռականորեն պահպանելու Էջմիածնի Մայր աթոռի գերիշխանությունն ու վարկը:

Անթիլիասն ու նրան հովանավորող կուսակցությունը կարծես վճռել են հայկական եկեղեցին ընդմիջտ բաժանված պահել: Անշուշտ Էջմիածնական կողմը նույնպես ունի մեղքի իր բաժինը: Նախ երկպառակտչական պայքարներն ու անձնական շահերի բախումները կանխել չկարողանալու եւ մանավանդ մեր եկեղեցուն պարտադրված այս պայքարում առաջնորդի դերի բացակայության համար:

Ավելին, այստեղ՝ Ամերիկայում, մեզ հավատացրել էին, որ միասնականությունն ուր որ է կայանալու է: Մինչդեռ իրականում այլախոհականներն իրենց դիրքերն էին ամրապնդում եւ նոր զոհեր փնտրում: Ավելի քան քառորդ դար միասնությանը միտված հանձնախմբեր շարունակում էին վանկարկել բանակցությունների ընթացքի մասին՝ թերահավատներին քննադատելով*: Լավ մտադրություններով զինված մի խումբ պարզամիտ անձնավորություններ բանակցում էին թեմի ներկայացուցիչների հետ հավատալով, որ եկեղեցին կարող է այս ափերում միավորվել անկախ դրսում հետզհետե աճող ճեղքվածքից: Էջմիածնական թեմի ներկայացուցիչները թմբիրից չզարթնեցին մինչեւ հակառակող կողմի բանակցողներն իրենք չհուշեցին, որ կուսակցությունից հանձնարարված են երբեք հաշտություն չկնքել: Էջմիածնականներն իրենց հետետորդներին լավ չէին ծանոթացրել եկեղեցու պառակտման պատճառներին, մինչդեռ այլախոհականների յուրաքանչյուր անդամ գոտեպնդված էր շարունակելու կուսակցության կործանարար քաղաքականությունը: Ավելին՝ խաբուսիկ բանակցությունների թերությունների եւ անարդյունավետության մասին ահազանգող լրագրողներին խնդրում էին չմիջամտել գործին եւ անհանդուրժողականություն չցուցաբերել՝ դրանով իսկ ջուր լցնելով լավ կազմակերպված եւ նպատակաուղղված մի խումբ մարդկանց ջրաղացին, որոնք վճռել են իրենց ձեռքերում կենտրոնացնել ամբողջ հայկական եկեղեցին եւ օգտագործել հոգուտ իրենց քաղաքական նպատակների:

Այս ծանր ցնցումն արդյոք զարթնեցնելու՞ է մեր «գիտակներին» կասկածում ենք:

Կանադայում նոր թեմի հռչակումը մի նոր, ծանր ու կործանարար հարված է մեր եկեղեցու միասնականությանը: Էջմիածնի Մայր աթոռին եւ նրա հետետորդներին երկար ու տհաճ պայքար է սպասում՝ վերականգնելու եւ պահպանելու հայկական եկեղեցու միասնականությունը:

ԵՐՎԱՆԴ ԱԶԱՅԱՆ,
«Արմինյն Միտր Սիեքթեյթր»
Ամերիկա

Խոսքը վերաբերում է 70-ական թթ. սկզբին Ամերիկայի Արևելյան շրջանում ստեղծված խառը հանձնաժողովին, որի խնդիրն էր թեմի վերամիասնությունն ապահովել: 2000 թ., շուրջ 28 տարի իզուր աշխատելուց հետո, «Միասնության» այդ հանձնաժողովը լուծարվեց:

**Վարդան Օսկանյանի հարցազրույցը
2002 թ. մայիսի 27-28-ը կայանալիք
Հայաստան-Սփյուռք 2-րդ
խորհրդաժողովի մասին**

2002 թ. մայիսի 27-28-ը Երեւանում կայանալու է Հայաստան - Սփյուռք երկրորդ խորհրդաժողովը: Ինչպես եւ 1999 թ. սեպտեմբերին տեղի ունեցած անդրանիկ խորհրդաժողովի ժամանակ, ակնկալվում է, որ համահայկական այս երկրորդ հավաքին կմասնակցեն Հայաստանից եւ 50 արտասահմանյան երկրներից շուրջ 1000 մարդ, որոնց նպատակն է ի մի բերել Հայաստանի եւ Սփյուռքի ներուժը: Հայաստանի, Լեռնային Ղարաբաղի եւ Սփյուռքի քաղաքական ու եկեղեցական առաջնորդները կդիմեն խորհրդաժողովի մասնակիցներին: ՀՀ արտաքին գործերի նախարար Վարդան Օսկանյանը պատասխանում է խորհրդաժողովի նպատակների, խնդիրների եւ ձեռնարկի վերաբերյալ «Ազգի» հարցերին:

տանից եւ 50 արտասահմանյան երկրներից շուրջ 1000 մարդ, որոնց նպատակն է ի մի բերել Հայաստանի եւ Սփյուռքի ներուժը: Հայաստանի, Լեռնային Ղարաբաղի եւ Սփյուռքի քաղաքական ու եկեղեցական առաջնորդները կդիմեն խորհրդաժողովի մասնակիցներին: ՀՀ արտաքին գործերի նախարար Վարդան Օսկանյանը պատասխանում է խորհրդաժողովի նպատակների, խնդիրների եւ ձեռնարկի վերաբերյալ «Ազգի» հարցերին:

- Չե՞ր ակնկալիքները խորհրդաժողովից:

- Նոր խորհրդաժողովը մենք համարում ենք այն գործընթացների բնական շարունակությունը, որոնց հիմքը դրվեց 1999 թ. սեպտեմբերին: Դժբախտաբար, 1999-ի հոկտեմբերին տեղի ունեցած քաղաքական սպանությունները շատ բան շեղեցին իրենց ընթացքից, այդ թվում, նվազեցրին խորհրդաժողովի արդյունավետությունը, խորհրդաժողով, որտեղ համագործակցության եւ մտերմ միավորելու ջերմ ու անկեղծ մթնոլորտ էր ստեղծվել Սփյուռքի հայ համայնքների ու կազմակերպությունների եւ նրանց ու Հայաստանի պետության միջեւ: Մենք ակնկալում ենք, որ նոր խորհրդաժողովը մեզ վերստին կառաջնորդի այն հանգրվանը, որտեղից բաժանվեցինք:

Երկրորդ, մեր մտադրությունն է այս երկրորդ համահավաքը դարձնել ավելի գործնական եւ նպատակաուղղված: Խորհրդաժողովի գումարմանը նախորդող ամիսների եւ հենց բուն խորհրդաժողովի ընթացքում մանրակրկիտ կուսումնասիրվեն եւ կքննարկվեն ծրագրային հատուկ ոլորտներ: Մենք հուսով ենք, որ խորհրդաժողովի մասնակիցները համաձայնության կգան կոնկրետ ծրագրերի շուրջ, որոնք լրացուցիչ կուսումնասիրվեն եւ համատեղ կիրականացվեն խորհրդաժողովից անմիջապես հետո:

Երրորդ, մենք հուսով ենք, որ այս երկրորդ խորհրդաժողովի ժամանակ կարվի այն, ինչ առաջինի ժամանակ չհաջողվեց իրականացնել. հիմք կդրվի այնպիսի լծակների ստեղծմանը, որոնց օգնությամբ հնարավոր կդառնա համատեղ մոտեցումների մշակումը այն

կարեւոր խնդիրների ու մարտահրավերների առաջնահերթությունները որոշելիս, որոնց մենք դիմակայում ենք իբրեւ հավաքականություն, եւ որոնք կհանգեցնեն այդ խնդիրների լուծմանը:

Չորրորդ, խորհրդաժողովը հնարավորություն կտա, թե Հայաստանին, եւ թե Սփյուռքին ավելի խորը գնահատելու եւ ըմբռնելու միմյանց: Եթե Հայաստանը ցանկանում է եւ ակնկալում, որ Սփյուռքը մասնակցություն բերի պետականության կերտման գործընթացին, ապա մենք էլ պետք է հաշվի առնենք նրանց հուզող խնդիրներն ու կարիքները: Եթե Սփյուռքն ակնկալում է, որ Հայաստանը զարգանա որոշակի ուղով, ապա պետք է խորագնին ուսումնասիրի ու հասկանա Հայաստանի կարելիությունները, նաեւ ծանոթ լինի Հայաստանի ժողովրդի տեսակետներին ու պատկերացումներին: Ուստի, առաջիկա խորհրդաժողովը քայլ է հենց այդ ուղղությամբ. բոլորին հնարավորություն տալ ազատորեն արտահայտվելու այն հարցերի շուրջ, որոնք ամենքիս մտահոգության առարկան են: Սա թե հնարավորություն է նոր հորիզոններ բացելու, թե խնդիրների ու հիասթափությունների արմատներն ու աղբյուրները վեր հանելու համար:

Վերջապես, Սփյուռքի համար, խորհրդաժողովի նախապատրաստական աշխատանքը Սփյուռքի կառույցներում փոփոխությունների ու վերակազմավորման խթան կդառնա: Տարբեր պատճառներով Սփյուռքը չունի ներկայացուցչական հստակ համակարգ: Սա բարդություններ է առաջ բերում, երբ Հայաստանն ու հայաստանյան կառույցները փորձում են համագործակցել սփյուռքահայ համայնքների ու համայնքային կառույցների հետ: Ո՞ւմ հետ պետք է խոսի նախագահը, եթե ուզում է խոսել Սփյուռքի հետ: Սա ակնհայտ է դառնում, երբ Հայաստանն ու Սփյուռքը, օրինակ, փորձում են որոշել խորհրդաժողովին մասնակցության չափանիշները:

- Այսպիսով, առաջիկա խորհրդաժողովը տարբերվե՞ր է առաջինից:

- Այո, թե ձեռով, եւ թե բովանդակությամբ: 1999-ի խորհրդաժողովը, որպես անդրանիկ նման հավաք, առավել տեսական բնույթ ուներ, առավել ընդհանուր էր, ավելի շատ հարցեր էին արժարժվում, քան պատասխանվում, եւ այնտեղ փորձ էր արվում ձեռավորել մի այնպիսի հստակ միջավայր, ուր կարելի է քննարկել հիմնախնդիրները, բայց ոչ ձեռնամուխ լինել դրանց լուծումներին: Երկրորդ խորհրդաժողովն անպայմանորեն ավելի նպատակաուղղված կլինի, աշխատանքային զանազան ուղղությունները կուսումնասիրվեն առավել գործնականորեն, եւ յուրաքանչյուրում կընտրվեն մեկ երկու կամ մի քանի ծրագրեր, որոնք կոնկրետ հետաքրքրություն են ներկայացնում կամ Հայաստանի, կամ Սփյուռքի, կամ երկուսի համար էլ, եւ որոնք պաշտոնապես կընդունվեն հետագա կիրառման եւ իրականացման նպատակով:

Պատվիրակները չեն անցկացնի երկօրյա խորհրդաժողովը լիազումար նիստերում: Ժամանակի մեծ մասն այս անգամ տրամադրվելու է համաժամանակյա, առավել փոքր նիստերին, ուր կքննարկվեն կոնկրետ հարցեր:

ՃՅՄԵՆԻՅԻ - ԵՆՆՈՒՆ 2-ՆՅՑԻ ԵՆՆՈՒՆ 13 ԱՆՈՒՆ

- Իսկ որո՞նք են այդ կոնկրետ ոլորտները, որոնց վրա կենտրոնանալու է խորհրդածողովը:

- Կան հինգ մեծ ուղղություններ՝ քիզնես ու տնտեսություն, գիտություն, մշակույթ ու կրթություն, տեղեկատվություն ու զանգվածային լրատվամիջոցներ, քաղաքական հարաբերություններ ու քարոզչություն, կազմակերպչա-կան-կառույցային զարգացում:

- Ինչո՞ւ են ընտրված հենց այդ ոլորտները:

- Մրանք այն ոլորտներն են, որ ճշգրտվել են առաջին խորհրդածողովի մասնակիցների կողմից: Մակայն, հոկտեմբերյան իրադարձությունների եւ հաջորդած խառնաշփոթի արդյունքում, համապատասխան աշխատախմբերն այդպես էլ չկազմավորվեցին: Հենց այս հանգամանքը նկատի ունեի, երբ ասում էի, որ երկրորդ խորհրդածողովը պետք է լինի առաջինի բնական շարունակությունը: Մենք հավատացած ենք, որ երկրորդ խորհրդածողովում կարելու է կենտրոնանալ այնպիսի ուղղությունների վրա, որտեղ մեր համատեղ ջանքերը կարող են արդյունավետորեն մեկտեղվել ու լավագույն արդյունքներ տալ: Նաեւ նպատակ ունենք ուշադրությունը կենտրոնացնել այնպիսի ոլորտների վրա, որոնք փոխադարձ հետաքրքրություն են ներկայացնում Հայաստանի եւ Սփյուռքի համար: Օրինակ, քիզնեսի՝ ձեռնարկատիրության, եւ տնտեսական ոլորտի հարցերն ակնհայտորեն լուրջ հետաքրքրություն են ներկայացնում: Այս շրջանակներում մենք մտադիր ենք քննարկել, թե ինչն է լավ եւ ինչն է վատ Հայաստանի հարկային ու տնտեսական կանոնակարգումների համակարգում, որոնք են Հայաստանի մարկետինգային եւ արտադրատեսականու զարգացման կարիքները, կանոնադրանքները գրոսաշրջության հարցերին՝ պարզելու, թե որոնք են մեր հաջողությունները եւ վրիպումները, ինչ մտահոգություններ ունեն ներդրողները եւ այլն: Կրթական հարցերի շրջանակում մենք մտադիր ենք հնարավորություն ընձեռել տարբեր երկրների ուսումնական հաստատությունների մեր ուսանողներին՝ միմյանց հետ մշտական կապ հաստատելու, ինչպես նաեւ քննարկել Հայաստանի դպրոցների կարիքները, մեր որոշ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների եւ հատկապես գիտահետազոտական հիմնարկների տարածաշրջանային դերը: Ինչ վերաբերում է արվեստներին եւ Հայաստան-Սփյուռք մշակութային փոխանակումներին, ապա այդ հարցերը եւս պետք է քննարկվեն, ինչպես նաեւ որոշվեն, թե որոնք են համահայկական նշանակության այն տոնակատարությունները, որոնք ներառում են Սփյուռքի կյանքի, ինչպես նաեւ Հայաստանի մշակութային եւ տնտեսական զարգացման վրա: Տեղեկատվությանը եւ զանգվածային լրատվամիջոցներին վերաբերող հարցերի շրջանակում, մենք փորձագետներին եւ խորհրդածողովի՝ այդ բնագավառում փորձառություն ունեցող մասնակիցներին կներգրավենք մասնագիտական կարիքների, ինչպես նաեւ սպառողների՝ Հայաստանի եւ Սփյուռքի հայության տեղեկատվական պահանջների քննարկման մեջ: Քաղաքական հարաբերությունների եւ քարոզչության ծիրում կքննարկվեն Հայաստանի արտաքին քաղաքականության ուղղությունները եւ թե որոնք են առաջնահերթությունները մոտ ապագայում, կվերլուծվեն դրանց հետապնդմանը ձեռնամուխ լինելու մեր հնարավորությունները: Վերջա-

պես, կազմակերպչական-կառույցային զարգացումների շրջանակում մենք քննության կառնենք այն էական, հիմնարար ու տեսական հարցերը, որոնք կարելու է նշանակություն ունեն Հայաստան-Սփյուռք կառույցային ու կազմակերպչական հարաբերությունների իմաստով: Ի վերջո, ի՞նչ է Սփյուռքը, կարիք ունի՞ր պաշտոնական կառույցների, ինչպե՞ս են զարգացել Սփյուռք- հայրենի պետություն այլ հարաբերությունները, ինչ պետք է արվի համահայկական մի այնպիսի կառույց ստեղծելու ուղղությամբ, որի խնդիրը կլինի հաղորդակցման, օժանդակության, փոխանակումների գործընթացների համակարգումը: Մրանք հարցեր են, որ ամենքիս մտահոգում են, այդ իսկ պատճառով էլ ընտրված են որպես քննարկման նյութ:

- Ինչպե՞ս է նախատեսվում կազմակերպել խորհրդածողովը, որպեսզի հնարավոր լինի քննարկել հարցերի այդքան լայն շրջանակ:

- Առաջին խորհրդածողովը մեկ երկար լիագումար նիստ էր, որը միայն մեկ անգամ ընդհատվեց որոշ հատուկ հարցերի շուրջ խմբային քննարկմամբ: Երկրորդ խորհրդածողովը կունենա ճիշտ հակառակ ֆորմատը՝ բացման եւ եզրափակիչ նիստերը կլինեն լիագումար, իսկ ժամանակի մնացած մասը կտրամադրվի առանձին նիստերի, ուր փորձագետները կքննարկեն կոնկրետ խնդիրներ, այդ թվում նրանք, որ թվարկեցի, եւ որտեղ կընդունվեն Հայաստանի եւ Սփյուռքի համար փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող ծրագրեր՝ հետագայում դրանք կյանքի կոչելու նպատակով:

- Ովքե՞ր են լինելու խորհրդածողովի մասնակիցները:

- Վերջին հաշվով, բոլոր նրանք, ովքեր ուզում են մասնակցել: Նախ, մենք սփյուռքահայ յուրաքանչյուր համայնքի կառաջարկենք, հնարավորության դեպքում, ընտրել եւ ուղարկել պատվիրակություն, ինչպես արվեց առաջին անգամ: Փաստորեն, սա այս խորհրդածողովների ուղղակի օգուտներից է, եւ մասնակիցների ընտրության նման մոտեցումը հնարավորություն կտա յուրաքանչյուր համայնքի աշխատել միասնաբար եւ ընտրել մեկ ներկայացուցչական պատվիրակություն: Համայնքներին եւ համայնքային կառույցներին հղվող մեր հրավերներն արդեն սկսել են ուղարկվել: Բացի այդ, մենք հրավերներ կուղարկենք առանձին կարելու անհատների ու մասնագետների: Վերջապես, ովքեր ցանկություն կունենան մասնակցելու խորհրդածողովին, կարող են մասնակցության հայտ ներկայացնել՝ նշելով իրենց հետաքրքրության ոլորտը: Մենք հնարավորինս լայն մասնակցության կողմնակիցներ ենք եւ հանգված ենք, որ նրանք, ովքեր ցանկանում են մասնակցել, պետք է մեզ հնարավորություն ստանան: Ի վերջո, բոլորիս շահն է, որ Սփյուռքը կարողանա հնարավորինս ընդգրկում մասնակցություն ունենալ խորհրդածողովին:

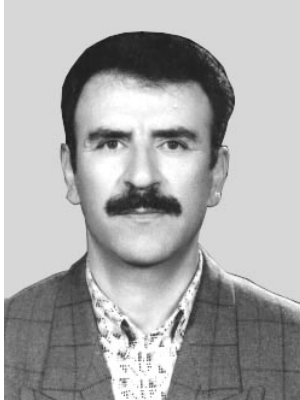
- Ի՞նչ ձեռք է առնալու մեր կազմակերպությունները հնարավորություն ունենալու ներկայացնելու իրենց նկատառումներն ու առաջարկությունները խորհրդածողովի ծրագրավորող հանձնախմբին:

- Խորհրդածողովին նախորդած ժամանակաշրջանում տեղի կունենան հանդիպումներ կազմակերպությունների եւ անհատների հետ թե Սփյուռքում եւ թե Հայաստանում:

Միասնականությունը միատարրությունն է

Հարցազրույց հասարակական գործիչ, Թեհրանի Թեմական խորհրդի անդամ, վաստակաւոր ուսուցիչ Յարութ Բեշիշեանի հետ

Լոյս.- Կուզեիմք խնդրել բացատրելիք ներկայ Թեմական խորհրդի մասին, ի տարբերություն նախկին շրջանների ԹԽ-ների:

Յ.Բ. – Նոր ԹԽ աշխատել է շրջահայեաց մօտեցում ցուցաբերել համայնքի տարբեր հարցերի նկատմամբ և չանտեսել տարբեր տեսակետներն ու զանազան գաղափարի տեր անձանց, իսկ ինչքանով է կարողացել իրագործել այդ նպատակադրումը և ինչով է տարբերում անցեալ շրջանների Թեմական խորհուրդների հետ, դժար թէ կարողանամ ստոյգ պատասխանել, դրա մասին ժողովուրդը կարող է դատել, սակայն ես կարող եմ ասել որ բարեացակամ ենք եղել և մի շարք կտրական որոշումներ ենք ընդունել, որոնք անցեալից առկա Վիճակում էին գտնուում, օրինակ՝ Հայոց բուժարանի փոխադրումը հայաբնակ թաղամաս, որի հայ բնակչությունը դրա կարիքը էլ աւելի է զգում:

Լոյս.- Իսկ ի՞նչ կատելիք անցեալի ԹԽ-ների գուտ խմբակցական մօտեցումների համեմատութեամբ, ներկայ ԹԽ-ի կեցւածքի մասին:

Յ. Բ. – Եթէ ձեր միտքը մեր համայնքի տարբեր անհատների մասնակցութիւնն է մեր ազգային մարմինների և աշխատանքների ոլորտներին, կարող եմ ասել, որ մենք առաջին օրերից ցանկացել ենք ընդգրկել համայնքի բոլոր կարող ուժերին մեր ազգային-հասարակական կառոյցների մէջ, իսկ այդ ինչքանով է իրագործել, չեմ կարող հաւակնել դրան, որովհետև անցեալի կաղապարները շարունակում են գոյատևել և երկար ճանապարհի և ժամանակ է հարկաւոր թոթափելու համայնքին հարկադրւած այդ ծանր բեռը, չեմ կարող ասել, որ բոլորը կարողացել են կամ նրանց թոյլ կը տրի ընդգրկել, որը ես ճիշտ չեմ համարում: Դեռ շատ անելիք կան այդ ընթացքը արդիւնաւետ դարձնելու, որովհետև մեր համայնքի հարցերը գալիս են մի քանի տասնամեակներից, մենք առնուազը յիսունամեայ դժարութիւնների բեռն ենք կրում, չեմ կարող ասել, որ այդ բարոյքները ամբողջովին վերացել են:

Լոյս.- Նախկինից մնացած ի՞նչպիսի հարցեր էք ժառանգել և քանի որ ԹԽ-ը գործադիր մարմին է, ի՞նչ անելիքներ ունի դրանց կապակցութեամբ: Որպէս օրինակ կարող ենք յիշտակել Հայաստանի 1988 թ. երկրաշարժի օգնութիւնների և մեր կրթական բարոյութիւնների մասին, քանի որ միջ օրս, օրինակ առաջին հարցի կապակցութեամբ գոհացուցիչ պատասխան չենք ստացել ո՛չ Թեմական խորհրդի, ո՛չ էլ Պատգամաւորական ժողովի կողմից:

Յ.Բ. – Նոր էինք ընտրել ԹԽ անդամ, երբ ես և պարոն Եսային յանձնարարեցինք ծորակաշինութեան գործարանի մասերը յանձնել Ս. Էջմի-ածնին և մենք էլ կատարեցինք այդ յանձնարարութիւնը: Սակայն խօսելով մեր ժառանգութիւնների մասին, պիտի ասեմ, որ երկրաշարժի համար հաւաքւած գումարը չի ծառայել իր ճիշտ նպատակին, պէտք էր ժամանակին յանձնել այդ գումարը երկրաշարժի աղետեաներին օժանդակող կազմակերպութիւններին և օգտագործել այդ ուղղութեամբ, սակայն այդ գործը չի կատարել իր ճիշտ յունով:

Լոյս.- Արդո՞ք այդպիսի մի որոշում կատարել էր մի տնտեսական-տեխնիկական ուսումնասիրութեան հիման վրայ, թէ՞ այդ գործարանից ձերբազատելու մի հարց է գոյութիւն ունեցել, և ի՞նչ կատելիք գումարների մնացած բաժնի մասին:

Յ.Բ. – Գործարանի և նախկին գումարւած դրամի տարբերութեան մասին պարզապէս բան չեմ կարող ասել, իսկ դրա յանձնելու համար ինչքան ուսումնասիրութիւն է կատարել և արդե՞օք դա ձերբազատելու միջոց է եղել, կարող եմ ասել, որ այդ հարցը մի 12 տարւայ պատմութիւն ունէր և քանի անգամ այդ գործարանը ձեռքից ձեռք էր անցել, և դա որևէ շահ ոչ Հայաստանին էր բերել և ոչ էլ մեր համայնքին, և ինձ թում է, որ դա ձերբազատելու մի գործընթաց է եղել:

Լոյս.- Պարոն Յարութ ձեր կարծիքով ինչ է նշանակում «Միասնականութիւն», թէ՛ մեր համայնքի մասշտաբով, թէ՛ համազգային առումով: Ինչպէ՞ս կարելի է դրան հասնել:

Յ.Բ. – Միասնականութիւնը պիտի յանուն մեր ժողովրդի գերագոյն շահերի և յանուն հայրենիքի բարգաւաճման ստեղծի: Նոյնն է նաև մեր համայնքի նկատմամբ: Մեր համայնքի դժարութիւնները պատկանում են բոլորին, ուրեմն բոլորը միասին պիտի միասնաբար լուխեն դրանք: Միասնականութիւնը միատարրութիւն չէ, դա կարող է գոյութիւն ունենալ տարբեր գաղափարների և մտածելակերպերի մէջ, բայց փոխադարձ յարգանքով:

Լոյս.- Որպէս երկար տարիների փորձառու ուսուցիչ, կը խնդրեիմք բացատրելիք մեր համայնքի կրթական հարցերի մասին և մեզ տեղեկացնելիք այդ կապակցութեամբ ԹԽ-ում կատարուող աշխատանք-ների մասին, մասնաւորապէս դասագրքերի կապակցութեամբ:

3.Բ.-երկի մեր համայնքի ամենադժար հարցերից կրթականն է: Մեր դպրոցներում կրթական մակարդակը մեծ նահանջ է կրել, մեր դպրոցներից հեռանում են լուսագոյն աշակերտները և յաճախում պարսկական դպրոցներ, և նրանց չենք կարող քննադատել, քանի որ մեր դպրոցի մակարդակը չի գոհացնում նրանց, մենք աշխատանք ենք կատարում երեկոյեան դասընթացներ կազմակերպել և հետագայում այդ ծրագիրը մտցնել ցերեկայ իսկական ժամերի մէջ, դրա ծախսերի մեծագոյն մասը վճարելու է ԹԽ-ը: Իսկ ինչ վերաբերում է դասագրքերին, հարկ է ասելու որ մի 3-4 տարի առաջ ստեղծել է պատկան մի յանձնախումբ, որը աշխատում է մինչ օրս, սակայն չեն կարող ասել որ այդ յանձնախումբը կարողացել է ընդգրկել համայնքի կրթական ասպարէզում բոլոր կարող և մասնագէտ ուժերին: Յոյսով ենք սպազայում այդ տեղի կունենայ:

Լոյս.- Արդեօ՞ք վերջապէս ժողովուրդը տեսնելու է նորակառոյց «Շանթ» դպրոցը, և արդեօ՞ք երբևիցէ եղել են քիջէտային բարոյութիւններ:

3.Բ.- Շինարարական գործերը կատարում են բնականոն ընթացքով, և որոշումը կայացնելուց յետոյ Ֆինանսական դժարութիւն գոյութիւն չի ունեցել:

Լոյս.- Ի՞նչ նպատակ ունէր ԹԽ-ը վերջերս կազմակերպած սեմինարից:Որին չէին հրաւիրել համայնքի բոլոր հայ մամուլը, այդ շարքում նաև «Լոյս»-ն ու «Ապագան»:

3.Բ.- ԹԽ-ը կազմակերպեց մշակութային սեմինարը 2 օրոյայ տևողութեամբ, նպատակն էր վերլուծել համայնի մշակութային դժարութիւնները: Յոյս ունենք միս սեմինարներին հրաւիրել բոլոր ակնառու դէմքերին, մանաւանդ նրանց, ովքեր դուրս են թողնել ազգային ոլորտներից: Իսկ Ձեզ չհրաւիրելու պարագայում պիտի ասեմ, որ իսկապէս ցաւում եմ:

Լոյս.- Ի՞նչ է Ձեր տեսակէտը Կանադայում ստեղծւած անթիլիասական թեմի մասին:

3.Բ.- 1991 թականից յետոյ, երբ ստեղծւեց Հայաստանի 3-րդ հանրապետութիւնը, հայ ժողովուրդը յոյս ունէր, որպէսզի ստեղծի ազգային միասնականութիւն և վերջ կտրի եկեղեցական պառակտածութեանը, համոզւած լինելով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գերակայութեանը, և այն բոլոր խոստումներին նկատի ունենալով, որոնք տրւել են այս վերջին 10 տարիների ընթացքում հայոց միասնականութեան մասին, սպասում էր նոր թեմերի ստեղծումը պիտի կատարւէր Ամենայն հայոց կաթողիկոս՝ Գարեգին Բ վեհափառի հետ համադրելուց յետոյ, սակայն դա տեղի չի ունեցել, որը չի նպաստում մեր ժողովրդի միասնականութեանն ու չի համընկնում մեր ազգային շահերին:

Լոյս.- Իսկ ի՞նչ է ձեր կարծիքը իրանահայ մամուլի մասին:

3.Բ.- Ուրախ եմ որ հիմա ունենք տարբեր գաղափարների հետևող թերթեր, սակայն հաւատացած եմ, որ թերթը ինչ գաղափարի էլ հետևի պիտի համայնքի սեփականութիւնը դառնայ, և բոլորը ընթերցեն, անկախ նրանից, որ այս կամ այն ինչ է մտածում, մամուլը պիտի չը դառնայ հայիոյանքի և զրպարտանքի դրսևորում, դա պիտի լինի փաստացի և տրամաբանական մօտեցումների դաշտ և ժողովրդի մտերիմ բարեկամը, որպէս այդպիսին կարծում եմ ձեր թերթը՝ «Լոյս»-ը կարողացել է ինչ-որ չափով հասնել այդ նպատակին:

Լոյս.- Շատ շնորհակալ ենք, որ չներժեցիք մեր առաջարկը և Ձեր ժամանակը տրամադրեցիք մեզ:□

Մեր դեսպանությունները նույնպես կընդգրկվեն այս

Ճար. էջ 14-ից

աշխատանքում: Խորհրդաժողովի եւ նրա նախապատրաստական աշխատանքների մասին տեղեկատվություն կտրամադրվի համայնքային լրագրերի, ինչպես նաեւ առաջին խորհրդաժողովից անմիջապէս հետո ստեղծված ինտերնետային հասցեի միջոցով: Բացի այդ, մենք պատրաստ ենք բոլոր առաջարկությունները ստանալ եւ դրանց արձագանքել էլեկտրոնային եւ ֆաքսիմիլային կապով: Այլնհայտ է, որ ոչ բոլոր առաջարկությունները կարող են մեր աշխատանքում արտացոլվել կամ իրականացվել, բայց դրանք հաշվի կառնվեն: Հարկ է նկատի ունենալ, որ առաջիկա խորհրդաժողովը նման կարգի հավաքների մի ամբողջ շարքից երկրորդն է միայն, եւ որ խորհրդաժողովն ինքը մի միջոց է՝ հաստատելու եւ խրախուսելու հաղորդակցությունն ու համագործակցությունը: Խորհրդակցությունից առաջ եւ նրա ընթացքում արված առաջարկությունները, նկատառումները, տեղի ունեցած շփումները կարձանագրվեն, որպէսզի դրանց անդրադառնանք խորհրդաժողովից հետո եւ:

- Ի՞նչ այլ միջոցառումներ են նախատեսվում խորհրդաժողովի անցկացման հետ կապված:

- Խորհրդաժողովից անմիջապէս առաջ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամը կգումարի իր տնօրէնների խորհրդի հանդիպումը եւ կնշի հիմնադրման 10-ամյակը: Մյուս խոշոր հոբելյանն, իհարկէ, մայիսի 28-ն է: Շաբաթվա ամբողջ ընթացքում կանցկացվեն մշակութային եւ այլ միջոցառումներ, հանդիպումներ եւ ուղեւորություններ խորհրդաժողովի սփյուռքահայ մասնակիցների համար՝ մինչեւ խորհրդաժողովի անցկացումը: Կարճ ասած, համահայկական խորհրդաժողովը գուգակցել այնպիսի միջոցառումների հետ, որ էլ ավելի ամրապնդենք ու արդյունավետ դարձնենք Հայաստան-Սփյուռք կապը: Ի վերջո, նման հավաքների անցկացման նպատակը այնպիսի միջավայրի ստեղծումն է, ուր մենք կկարողանանք ավելի լավ հասկանալ միմյանց, առավել իրատեսորեն ընկալել մեկս մյուսի կարիքներն ու պահանջները եւ միասնաբար ստեղծենք այն, ինչը բոլորս էլ ուզում ենք ու ինչին արժանի ենք՝ ապահով, բարգաւազ պետություն՝ կենսունակ ու գործունյա Սփյուռքով:□

Արևստը միեւնոյն ժամանակ, որ համամարդկային է, նոյնպէս պէտք է ունենայ ազգային յատկանիշներ

Շարքազրոյց «Շամազգային» թատերախմբի ուսանողական բաժնի ղեկավար Դաւիթ Յակոբեանի հետ

Վերջերս Իրանի Իսլամական Յեղափոխութեանը նւիրած «Դահէ Ֆաջր»-ի (Արևածագի տասնօրեան) փառատօնին մասնակցելու նպատակով Իրանում էր գտնուում Հայաստանի «Շամազգային» թատերախմբի ուսանողական բաժնի խումբը, ղեկավարութեամբ շնորհալի բեմադրիչ և դերասան Դաւիթ Յակոբեանի: Խումբը ժամանակի սղութեան պատճառով ցաւօք միայն մէկ օր (երկու անգամ) առիթ ունեցաւ բեմադրելու Գաբրիէլ Սունդուկեանի «Օսկան Պետրովիչը են կինը» թատերգութիւնը: Հէնց այդ պատճառով էլ շատերը զրկւեցին այդ հրաշալի բեմադրութեանը ականատես լինելու հաճոյքից: Ներկայացումը արտակարգ տպաւորութիւն թողեց մասնագէտների և հան-դիսատեսների վրայ: Վրիպումներն ու բացթողումները այնքան աննշան էին, որոնց չարժէ անդրադառնալ: Մեզ բախտ վիճակեց մի մտերմիկ զրոյցի նստել բեմադրիչի հետ, որն ստորև ամփոփ նորկայացնում ենք մեր արևստասէր ընթերցողներին:

Հ.- Յարգելի Դաւիթ , կը խնդրենք նախ հակիրճ տեղեկութիւններ փոխանցել խմբի մասին:

Պ.-Թատերախմբի անդամները թատերական ինստիտուտի դերասանական բաժնի ուսանողներն են, որոնք ընդունել են բարձրագոյն թատերական ինստիտուտ, դերասանական արևստը ուսանելու համար: Այս ուսանողներն ընդգրկւել են «Շամազգային» թատերախմբի մէջ, որի գլխավոր բեմադրիչն է Հայաստանի վաստակաւոր դերասան Սօս Սարգսեանը: Նրանք աշխատելով «Շամազգային» խմբի հետ առիթ են ունենում լաւագոյնս կատարելագործելու իրենց ունակութիւնները և խմբի աշխատանքը նրանց համար հարուստ փորձ է բերում: Իսկ թէ ուսումը աւարտելուց յետոյ նրանց մշակութային կեանքը ոնց կը ընթանայ չեն կարող ասել:

Հ.- Գուցէ իմ այս հարցը անհեթեթ թայ, բայց կուզէիք իմանալ որո՞նք են ձեր ձգտումները ներկայ պայմաններում:

Պ.-Ճիշտն ասած ձեր հարցը ամենին էլ անհեթեթ է: Այդ նոյն հարցը երբեմն են ինքս ինձ են տալիս, լաւ

սրա վերջն ինչ է լինելու: Ես համոզւած եմ, որ դուք պատահաբար չէք տալիս այս հարցը, հետևաբար ես էլ ամենայն լրջութեամբ ձգտում եմ պատասխանել ձեր հարցին: Հայաստանում, այսօր թատերական գործիչների վիճակը բոլորովին նախանձելի չէ, Ֆիլմեր էլ չեն նկարահանուում, որպէսզի դերասանը այդպիսով , ինչ-որ չափով ապահովութիւն ստանայ: Պարզապէս նոր սերունդը տեսնելով Հայաստանի արևստագէտների անմխիթար վիճակը յուսահատուում է: Եթէ լուրջ չմտածի թատրոնի մասին, եթէ չհովանաւորի թատրոնը , մենք ոչ միայն թատրոնը կը կորցնենք, այլ անգիտութեան ու անկրթութեան կը մատուենք: Յետոյ մշակութային սով կսկսւի: Այդ դէպքում մենք էլ ստիպուած կը լինենք բաւարարել ճաշարանային էժան մշակոյթով, և դա ինձ բոլորովին դուր չի գալիս, և ոչ միայն ինձ: Ցաւոտ խնդիրներ շատ կան, այդ բոլորով հանդերձ ես լաւատես եմ, այլապէս չեն աշխատի: Ես նոյնիսկ աշխատում եմ մանուկների և պատանիների հետ, մտածում եմ եթէ ինձ չը յաջողի դերասաններ դաստիարակել, գոնէ կարողանամ մտաւորական մարդ դաստիարակել:

Հ.-Թատրոնն ունի երկու հիմնական ազգակ՝ դերասանի անձնական տաղանդն ու ստեղծագործական կարողութիւնը և համապատասխան տեխնիկական: Դուք ո՞րն էք միսին գերադասում:

Պ.-Երբ այդ հարցով դիմում եմ Վախտանգովին, նա պատասխանում է. « Դերասան դառնալու համար անհրաժեշտ են մի քանի ազգակներ՝ նւիրածութիւն, կրթութիւն, աշխատասիրութիւն և տաղանդ»: Առանց տաղանդի դերասանը կը հասնի ինչ-որ միջակութեան: Իսկ այս բոլորն անհրաժեշտ են և մեկը գալիս է միւսին լրացնելու: Օրինակ՝ ես համոզւած եմ անկատար կլինի տաղանդաւոր, բայց անգրագէտ մարդու աշխատանքը: Մեզ բոլորիս Աստուծու կողմից տրուում է համապատասխան շնորհք, սակայն մեզ է մնում ինչպէս օգտուենք դրանից: Մեր թատրոնի տիտանները չափազանց աշխատասէր , կրթւած, նւիրած և տաղանդաւոր մարդիկ են եղել:

Հ.- Կան բեմադրիչներ, որոնք դերակատարներին ստիպում են ամբողջությամբ ընդօրինակել իրենց՝ անտեսելով իրաքանչիւրի անձնական տաղանդը: Այսօր ցաօք մեզ մօտ դրանց շարքում տեսնում ենք նաև Հայաստանցի որոշ գործիչներ: Դուք ի՞նչ տեսա-կէտ ունեք այդպիսի մօտեցումների վերաբերեալ:

Պ.-Ես չեմ կարող այդպիսին լինել, որովհետև նախ դերասան եմ, ապա բեմադրիչ:Այս էլ ասեմ, որ դերասանը սովորական մարդ չէ: Նա մի քիչ այլ բան է, հետևաբար ընդունակ չէ հլու-հպատակ դառնա-լու: Եթէ բեմադրիչը մանուկը ներկայացման առաջին մասում աշխատում է երևալ, այդ «արևեստը» ինձ դուր չի գալիս:Ըստ իս, կարևորը դերասանն է: Ամէն ինչ արւում է դերասանի համար:Դրամատուրգը գրում է դերասանի համար, բեմադրիչը բեմադրում է դերասանի համար, նկարիչը նոյնպէս: Իսկ եթէ դերասանը ստեղծագործելու շնորք կամ հնարաւորութիւն չունի, ի՞նչ իմաստ պիտի ունենայ բեմադրութիւնը:

Հ.-Թատրոնի ժանրերից ո՞րն էք հաւանում:

Պ.- Կատակերգութիւնը: Կատակերգութիւնը նախ հնարաւորութիւն է տալիս ազատագրւելու բոլոր արգելող կապանքներից, և անել ամէն բան առանց հարց տալու: Իհարկէ չեմ հրաժարւում ողբերգութիւնից, սիրում և մասնակցում եմ հոգեբանական դրամատիկ ողբերգական ներկայա-ցումներին:Ես անսպասելի անցումների դերասա-նութիւն եմ սիրում: Օրինակ հզօր լացի միջից կարելի է մի անսպասելի ծիծաղ սկսի և ընդհակառակը:

Հ.- Հիմա վերադառնանք Իրանում կազմակերպւած այս թատերական փառատօնին: Ձեր կարծիքով այսպիսի միջոցառումներ ո՞րքա՞նով կը նպաստեն մշակոյթի զարգացմանը:

Պ.- Անձամբ խորապէս համոզւած եմ , որ այսպիսով նախ կը զարգանայ թատրոնը: Ես այն կարծիքին եմ, որ թատրոնը իր հարազատ վայրում իրաքանչիւր տարի, միայն պիտի 3 ամսով հանգրւանի, մնացած 9 ամիսը ցանկալի կը լինի, որ նա լինի հիւրախաղերում:Ես հիացած եմ Իրանի պատասխանատու վերաբերմունքից:Իրանի կառավարութիւնը չափազաբց լուրջ է վերաբերւում թատրոնի զարգացմանը: Մենք մեզ այստեղ օտար չենք զգում:Մանուկանդ նրանց կողմից դրսևորւում է մեծ յարգանք հանդէպ թատրոնին, դերասանին և մի խօսքով արւեստին: Մի շատ կարևոր հարցին ևս պիտի անդրադառնամ: Արւեստը միևնոյն ժամանակ, որ համամարդկային է, նոյնպէս պէտք է ունենայ ազգային յատկանիշներ:Այսօր անգլիացուն չի հետաքրքրում թէ ես անգլիական թատրոնում եմ խաղում, բայց նրան հետաքրքրում է թէ օրինակ՝ հայը Շեկսպիրին ինչպէս է հայավարի ներկայացնում:

Հ.-Վերջին տարիներին մեզ մօտ հրաւիրում են ոչ բաւարար մակարդակով հայաստանեան

թատերա-խրմբեր, որոնք մաստացնում են Հայաստանի բարձրորակ արւեստի պատկերը, այս մասին ի՞նչ էք մտածում:

Պ.-Երևոյթը տհաճ է: Զրաւիրողը ձեր համայնքն է, բնականաբար հրաւիրող կողմը պէտք է նախ ինքը բարձր համոզումներ ունենայ, ապա պատշաճ նախապայմաններ ի նկատի ունենայ:

Հ. Ինչու ընտրեցիք այս թատերգութիւնը:Արդեօ՞ք ընտրութիւնը կախւած էր փառատօնի կազմակերպողների ցանկութիւնից:

Պ.- Նախ ասեմ փառատօնի կազմակերպիչների ցանկութիւններին որևէ առնչութիւն չունի: Որևէ պահանջ չի եղել: Պարզապէս կատարւեց իմ վաղեմի երազանքը: Մի քանի անգամ փորձ էր կատարւել այս թատերգութիւնը ներկայացնել որպէս մի ողբերգութիւն, սակայն այդ փորձերն ապարդիւն էին անցել: Դժոխքը այնքան անլուրջ երևոյթ է, որին չի կարելի լուրջ մօտենալ: Գունարած այս մօտեցմանը ես այս թատերգութեան մէջ տեսայ այն հնարաւորութիւնները, որ իմ դերասանները կարողանան ամէն ինչ ցուցաբերոլ՝ ապրել, երգել, թռչկոտել և պլաստիկ վարժութիւններ անեն:

Վերջում ձեր թերթի միջոցով ցանկանում եմ իմ յատուկ շնորհակալութիւնը յատնել Զայաստանում Իրանի դեսպանատան մշակութային բաժնի պատասխանատու պարոն Աբուբալէբիին: Շնորհա-կալութիւն եմ յայտնում նաև Իրանում մեզ հիւրըն-կալող պատասխանատուներին յանձինս պրն. Քաւէյի՝ իր անվերապահ աջակցութեան համար և վերջապէս մեր հայրենակից իրանահայ բեմադրիչ և թարգմանիչ պրն. Անդրանիկ Խեչումեանին:

*Չարցագրոյցը պատրաստեց
Վ. Վարդանեան*

Ցաւակցական

Այսու մեր խորագգաց ցաւակցութիւնն ու վշտակցութիւնն ենք յայտնում սիրելի

Մեծ եւ Մարօ Մշտայեաններին

իրենց անմօռանալի մօր՝

ՄԱՆԱԲՍԻԱ ԱՅԿԱԶԵԱՆԻ

ցաւալի մահւան առիթով:

Խմբագրութիւն

Ողջունելով «Լույսի» վերադարձը «Լույս Աշխարհ», և ցանկանալով նրան համբերություն ու հարատևություն, սիրով տրամադրում են այս վերանշակած իրանական ժողովրդական հեքիաթը, տպագրության համար: Գլխավորապես որ Նոռուզն էլ արդեն դռան առջև է... Թող Լույսը միշտ լինի և կորչի մուրք:

Խաչիկ Խաչեր

ՉՅՅՈՒ ԱՃՅՈՒ

Լինում է, չի լինում, մի բարի ու ամեն ինչով հարգանքի արժանի ծերուկ է լինում, անունը Նորուզ, որին բոլորն էլ մտերմաբար Ամու Նոռուզ են ասում : Նա ամեն տարի գարնան առաջին օրը ճերմակ մորուքը մինչև կրծքատակը կախ, ճութավոր կոշիկները հագին, գլխարկը գլխին, մուշտակն ուսերին, ձեռնափայտը ձեռքին, բարի ու կենսախիճ ժպիտը շուրթերին, ձյունապատ լեռներն ու ձորերը կտրելով գարնան հետ միաժամանակ հասնում է քաղաքի դարպասին:

Դարպասին անմիջապես կից տանը մի կին է ապրում, որն արդեն ծերանալու վրա է, բայց դեռ երբեք չի կարողացել հանդիպել Ամու Նոռուզին: Նա հոգով ու սրտով տարված է Ամու Նոռուզով և կյանքի ամենամեծ փափագը Ամու Նոռուզին տեսնելն է:

Ամեն տարի գարնան նախորդ օրը արշալույսից էլ կանուխ արթնանում է քնից, տունը մաքրում, կահկարասիները դասավորում, փոշին առնում, բակը ավլում, ամեն կողմ մի թեթև ջուր ցանում, մտնում է բաղնիս, լողանում, ամենագեղեցիկ զգեստն հագնում, հարդարվում ու զարդարվում, դեմքը գեղեցկուհու նման շպարում, ոսկե զարդեր կրծքից և աղամանդյա ականջօղեր, ականջներից կախում, գոհարագարդ ապարանջաններ դաստակին կրում և արևի նախշով զարդարված ոսկյա, փայլվուն մատանին մատը դնում, հագար ծաղիկներով նախշված գորգը փռում է շատրվանների ավազանի ափին, ավան ծաղիկներով զարդարված ծառերի տակ ու անուշաբույր զեփյուռի շնչի առջև, շատրվանների ջուրը բացում և արծաթի փայլով աչքեր ծակող մատուցարանի վրա Սիբ, Սաբգի, Սամանու, Սիր, Սերբե, Սունաղ և Սենջեղ² շարում և մի

այլ մատուցարանի վրա էլ յոթ տեսակի չորացրած միրգ ու յոթ գույնի քաղցրավենիք շարում, ածուխով կրակ անում, ջրածխամորճը դնում կողքին, բայց դեռ կրակ չի դնում ծայրին, ծալապատիկ նստում է հագարագույն ծաղիկներով նախշված Քիրմանի գորգի վրա, թիկնում է ճերմակ սաթանի ծածկոցով ծածկված կլոր թիկնաբարձին, հայացքը հառում է կիսաբաց դարպասին և յոթգույնանի ձկնիկներով լեցուն ապակյա անոթի ձկնիկների խաղով հմայված սպասում է Ամու Նոռուզին:

Եվ որովհետև նա շատ խիստ է սպասել, շատ անհամբեր է սպասել և որովհետև անհամբերությունից սիրտը արագ-արագ է բաբախել, ամբողջ գիշերը քուն չի եկել աչքերին: Ցերեկն էլ հո տքնաջան աշխատել է, էս պակասը լրացրել, է՛ն պակասը լրացրել, այս բանը գնել, այ՛ն բանը հայթայթել և այս ամենին զուգընթաց, անկողինն է դուրս գցել, մաքրել, հարդարել ու զարդարել և նորացրել է ամեն ինչ: Եվ հիմա այնքան է հոգնած և այնքան անքուն, որ սպասելիս աչքերը ծանրանում են, կոպերին ասես արժիճ են հալում, և զարնան գալստյան հետ պայծառացած միտքը մշուշվում է դանդաղորեն, և կամաց-կամաց, անցանկալի քուն է իջնում աչքերին...

Եվ այնպես է լինում, որ այդ ժամանակ յոթ սարի ու յոթ ձորի հետևից գարնան անուշ բույրն ու թարմությունը աչքերում ու նաև քաղցրաբույր ժպիտի մեջ պահած Ամու Նոռուզը ձեռնափայտը ձեռքին հասնում է նրանց դռանը: Դուռը բաց է: Ներս է մտնում: Նստում է զարդարված ու զուգված բայց ավաղ, քնով ընկած կնոջ կողքին, ալ ու ավաղ ծաղիկներով նախշված գորգի վրա: Հետո էլ հոգնածությունը թոթափելու համար, կրակից մի ածուխ է ունելիով վերցնում, դնում ջրածխամորճի գլխին և ծխում է հաղթանակած սպարապետի նման գոհ ու վաստակած: Ծխելու ժամանակ էլ ծառերից կախ ընկած կախարդական նարինջներից մեկը քաղում է, սկուտեղի մեջ դրված ոսկեկոթ դանակով կիսում, անուշաբույր և հագար ցավի դեղ մարմնի հյուսքը քանում է, ապակյա բաժակի մեջ, և կրակի կողքին թրմնած թեյը լցնում է նրա վրա, սկուտեղի քաղցրավենիները բերանը դնելով, ըմբռնում է թեյն ու իր նուրբ մատներով ծայրով թեթև շոյում կնոջ այտերն ու կրակի շեղջը մոխրի տակ թաղելով, համբուրում է նրա ձեռքն ու գրպանները սկուտեղի վրա շարած չոր մրգերով լցնելով շարունակում է իր ճամփան:

1 Ամու նշանակում է հորեղբայր: Նո նշանակում է նոր, իսկ ռուզ, օր: Նոռուզ՝ Նոր օր: Այսպես են կոչում իրանցիներն իրենց Ամանորը՝ Նոր Տարին, որը տոնվում է բնության զարթոնքի, այսինքն՝ գարնան գալստյան առաջին օրը: Իսկ Հորեղբայր Նոռուզը երևի հասնմատելի է մեր Չմեռ Պապիի հետ:

2 Մենք դիտավորյալ պարսկերեն անուններով ենք նշում Իրանում լայն տարածում գտած և Նոռուզի ծեսերի հիմնական մասը կազմող «Հաֆթ Սինը» այսինքն՝ Յոթը Սերբ:

Սիբ - խնձոր
Սաբգի - կանաչի

Սամանու - քաղցրեղեն: Ցորենի ոստերի հյուսքով և այլուրով եփած:

Սիր - սխտոր
Սերբե - քաջախ
Սունաղ - Ruscarfara L, չոր (պղպեղանման), բայց թթվաշ բույս, որը աղալուց հետո շաղ են տալիս գլխավորապես յուղոտ կերակրի, հաճախ աղացած մտով պատրաստված (պարսկերեն լուլե քաբաբ, կամ քուբիդե) խորովածի վրա: Հայերենում կարծում ենք, որ Աղտոր կամ Աղտորատունկ են ասում:
Սենջեղ - փշատ

Արևն արդեն բարձրացել է, երբ ամենախոր և ամենաանուշ քնի մեջ ընկած կինը հանկարծակիորեն արթնանում է քնից: Նախ նրան թվում է, թե ինքը երազի մեջ է: Ամեն ինչ դեռ երևակայական է, ամեն ինչ մտածածին: Սակայն ծառերի ծաղկածիծաղ ճյուղերից հագար ու մի բույր քաղելով, նրան է մոտենում գարնանային զեփյուռն ու արշալույսի լուսաթաթախ շողերի հետ տառ առ տառ հեզում Ամու Նոռուզի անունը: Կինը սթափվում է: Ջրածխամորճի գլխիկ կրակն ու կիսաված նարինջը տեսնում, ունելիով ստուգում է մոխրի տակ թաղված կրակն ու պլշած հայացքը հառում թեյի դատարկ բաժակին... Այտը արևի ճառագայթներից այրվել է սկսում: Չէ որ Ամու Նոռուզն իր գարնանաբույր մատներով է շոյել այն: Իսկ ձեռքի վրա դեռ դրոշմված է մնում Ամու Նոռուզի տաք շուրթերի տեղը:

Կինն սթափվում է: Ամեն ինչ կորցրածի նման մի պահ կանգնում է, լսողությունը լարում... Նրան թվում է, թե լսում է քաղաքից հեռացող Ամու Նոռուզի ձեռնափայտի տկտկոցը...

Չինա նա ամբողջ էութամբ ափսոսանք է: Ինչո՞ւ չկարողացավ դիմանալ և ճիշտ այն ժամին, երբ Ամու Նոռուզը պետք է ոտք դներ իրենց շեմից ներս, քուն մտավ: Ինչո՞ւ... Չետո էլ ափսոսանքը վիշտ է դառնում, ցավ է դառնում և սկսում է կրծել կնոջ արդեն ծերացող հոգին: Եվ նա ուն հանդիպում է հարցնում է, թե ինքը ինչ պետք է անի, որպեսզի կարողանա անպայմանորեն տեսնել, հանդիպել Ամու Նոռուզին: Վերջապես հարցվողներից ամենափմաստունը, գլուխը տարուբերելով ասում է.

- Ոչ մի ելք չկա, բացի այն, որ մի ամբողջ գարուն, մի ամբողջ ամառ, մի ամբողջ աշուն ու մի ամբողջ ձմեռ դիմանաս ու սպասես, մինչև կրկին գարուն բացվի աշխարհի վրա և յոթ սարի ու յոթ ձորի ետևից, ձյունն ու ձյունաթափը կտրելով՝ ձեռնափայտի օգնությամբ, կրկին քաղաք մտնի մշտաժպիտ ու կենսուրախ Ամու Նոռուզը:

Այլընտրանք չկա: Կինը լսում է իմաստուն ժերուկի՝ խոսքերը և համբերությամբ սպասում: Սպասում է ու էլի սպասում: Որքան գարունը մոտենում է, այնքան անհամբեր է դառնում նա: Եվ լինում է այնպես, որ քունը ամբողջովին թռչում է աչքերից, և հանգիստը կորչում է՝ հետզհետե հալչող ու անհետացող ճերմակ ձյան հետ միասին: Էլի գալիս է գարնան առաջին արշալույսն, ու էլի Ամու Նոռուզն իր ձյունաճերմակ մորուքով, ճութավոր կոշիկներով, գառան մուշտակը հագին և ձեռնափայտը ձեռքին՝ քաղաք է մտնում... Կինը նորից է պատրաստվում նրան ընդունելու: Նորից է տուն ու անկողին դուրս գցում, ամեն ինչ մաքրում, լվանում, հարդարում ու զարդարում: Բայց Ամու՞ Նոռուզին յոթույնամի ձկնիկներով լեցուն ապակյա անոթի կողքին, շատրվանների զեղատեսիլ ավազանի ափին, հազարանախշ ծաղիկներով զարդարված գորգի վրա ծալապատիկ նստած և կլոր թիկնաբարձին կռքնած կինը, նորից է քնով ընկնում...

Եվ այսպես անցնում են բազմաթիվ տարիներ, և նրան չի հաջողվում տեսնել ու հանդիպել Ամու Նոռուզին:

Շատերն այն կարծիքին են, որ եթե կինն ու Ամու Նոռուզը հանդիպեն իրար, աշխարհը տակն ու վրա կլինի և ոչ մի քար չի մնա քարի վրա: Այդ գարնան լուսաբացը աշխարհի վերջին լուսաբացը կլինի:

Եվ որովհետև դեռ աշխարհը քարուքանդ չի եղել և աշխարհի վերջին լուսաբացը չի եկել, ուրեմն կինն ու Ամու Նոռուզը վստահաբար դեռ չեն հանդիպել իրար:

Եվ դեռ շատ գարուններ պիտի բացվեն աշխարհի վրա և ամեն անգամ երբ լեռնագագաթներին բազմած ճերմակ ձյունը հալել սկսի, ծաղիկները հայտնվեն ծառերի սաղարտներից, և բուրբեն անուշ-անուշ, երեխաները զիլ ու զվարթ երգելու են.

Ամու Նոռուզն է եկել,
Չաղթական երթով է եկել,
Առույզ ու կայտառ է եկել...

Կայսրի կնի

Արփի Ալեքսանդր

«Երջանկության Արձա-գանձը», բանաստեղծու-թյուններ, Հայաստանի Գրողների Միության «Նոր-Գար» ընկերության հրատարակչություն, Խմբագիր Արտաշես Դազարյան, 55 էջ, Երևան 2001.

A. Z. Arabjian, <Notches on Time>

Moscow, 1998, In Russian and English, 100 էջ, Ռուսերեն - Անգլերեն (Մոսկվայի Արևելագիտական Ինստիտուտից, Իրա-նագէտ, Պրոֆեսոր Արտեմ Արաքսյանից նաև սիրա-լիր մի նամակ- Յունուարի 22, 2002 թ. , գիտական համագործակցության առաջարկությամբ):

«Փուլ Թիրուլ»

(Պիրուզա կամուրջ), պարսկերեն, Հանդէս քաղաքա-կրթութիւնների երկխոսութեան բովանդակութեամբ, հրատ. Մշակութային ուսում-նասիրութիւնների գրասենեակի, առաջին տարի համար 1, Թեհրան 2001, 232 էջ:

Թեհրանահայ համայնքի պատմությունից

Էդ. Քաղոսաբեան

1898 թականին հայերի մի մասը բնակվում էր արարձաններում.

1. Վանք գիւղ՝ 35 ընտանիք
2. Դառուս գիւղ՝ 12 ընտանիք
3. Լաշկարաբ գիւղ՝ 6 ընտանիք
4. Թալով գիւղ՝ 7 ընտանիք
5. Գեալանդովաբ գիւղ՝ 11 ընտանիք
6. Հասանաբադ գիւղ՝ 12 ընտանիք
7. Թիղստան գիւղ՝ 1 ընտանիք
8. Դոլիաբ գիւղ՝ 2 ընտանիք
9. Դաուդիե գիւղ՝ 4 ընտանիք
10. Խորդուն գիւղ՝ 15 ընտանիք
11. Մանսուրաբադ գիւղ՝ 30 ընտանիք
12. Բումեհեն գիւղ՝ 11 ընտանիք¹⁴:

Դեպի Թեհրան գաղթականների հոսքի բնական պատճառներէջ քացի, կար նաեւ մի կարեւոր հանգամանք:

Համաձայն Խորհրդային Հայաստանի կառավարության առաջարկության եւ Խոռհրդային Միության 1915 թականի նոյեմբերի 21-ի որոշման¹⁵, թոյլատրեց 30.000 հայերի ներգաղթը Իրանից, Յունաստանից, Բուլղարիայից, Ռումանիայից, Լիբանանից եւ Սիրիայից դեպի Հայաստան¹⁶: Այդ թականին յիշեալ երկրների աւելի քան 130 հազար հայեր դիմեցին Հայաստան մէկնելու համար, որոնցից 50 հազարը յաջողեց հայրենիք մէկնել, այդ թում՝ 20597 հոգի Իրանից¹⁷:

1946 թ. մայիսի 10-ին Թեհրանից Խորհրդային Հայաստան մէկնեցին 11 ուսանող-ուսիներ, Աբիկ Աւագեանը, Լիսիա Առաքելեանը, Յովհ. Բաղալեանը, Մանուկ Բարսեղեանը, Համլետ Եգանեանը, Ալբերտ Հայրապետեանը, Վաչիկ Հասրաթեանը, Սմբատ

Ղազարեանը, Երանդ Մանարեանը, Հրայր Սովսիսեանն ու Լուիզա Յովհաննիսեանը¹⁸:

Առաջին կարաւանով Թեհրանից Խորհրդային Հայաստան մէկնող հայերի անուանացանկը յայտարարեց 1946 թ. յունիսի 29-ին¹⁹:

Թեհրանից առաջին կարաւանները շարժեցին մեքենաներով (1946 ը. օգոստոսի 11-ին եւ գնացքով 9օգոստոսի 12-ին: Կայարանում հաւաքել էին շուրջ 10 հազար հայեր²⁰:

1947 թականին եւս 35401 եւ 1948 թականին մօտ 10.000 հոգի տարբեր երկրներից, այդ թում եւ Իրանից, Հայաստան գաղթեցին²¹: Առկայ բազմաթիւ դժարութիւնների պատճառով (երկրում ստեղծած քաղաքական իրադրութեան, բնակարանի եւ աշխատանքի անբաւարարութեան հետեւանքով) ներգաղթը ժամանակաւորապէս դադարեցուց:

Հայ գիւղական բնակչութեան հոսքը Թեհրան առանձնապէս ուժեղ էր 1946-47 թթ.: Նրանց մեծ մասը այն գիւղացիներն էին, որոնք չէին հասցրել ներգաղթել Խորհրդային Հայաստան: Այսպիսով, հայրենադարձութեան ժամանակաւոր դադարեցման հետեւանքով նրանք բնակութիւն հաստատեցին Թեհրանում եւ տեղաւորեցին Բեհջաթաբադ, Իսեֆաբադ, Ղեզել-Ղալէ, Հեշմաթիէ, Մաջիդիէ, Վահիդիէ, Չարքեշ եւ Նարմակ քաղաքմասերում: Ներգաղթը տարբեր երկրներում կազմակերպւում էր Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան յատուկ ներկայացուցիչների, եւ Խորհրդային Միութեան դեսպանատների միջոցով: Այսպէս, 1946 թ. մարտի 31-ին այդ նպատակով Թեհրանում կազմեց «Իրանի հայերի ներգաղթի օժանդակող կենտրոնական կոմիտէ»: Հայաստանի ներկայացուցիչներ՝ Մարտիրոս Մելքոնեանը, Ռուբէն Քալանթարը եւ Ռուբէն Ղազարեանը Թեհրան ժամանակեցին²²: Իրականում հէնց սրանք էին, որ տեղի հայերի հետ միասին կազմաւորեցին յիշեալ կոմիտեն, որի նախագահն էլ ընտրեցին Թեհրանի բարերարներից՝ Ռոման Իսայեաին: Կոմիտէի միւս անդամներից էին Իրանահնդկաստանի թեմի առաջնորդ, եպիսկոպոս Վահան Կոստանեանը (պատուաւոր նախագահ), Հայկ Գառգաշը (փոխնախագահ), Աշոտ Խանջարեան եւ Ղազար Սիմոնեանը²³: Կոմիտէն գտնւում էր Նաղերի (այժմ Ջոմհորի-է-Էսլամի) պողոտայի Հոմախն փողոցում²⁴:

¹⁴ «Ալիք», 50-ամեակի ժողովածու, Թեհրան, 1981, էջ 127:
¹⁵ Հ. Մելիքսեթեան, Հայրենիք - Սփիւռք առնչութիւններով եւ հայրենադարձութիւնը, Երեւան, 1985, էջ 177, Հ.Լ. Փահլեւանեանը «Իրանահայ համայնք», Երեւան, 1989, էջ 181, Հ.Հ. Մարտիրոսեանը «Մերձատր եւ Միջին Արեւելք երկրներ եւ ժողովուրդներ», հ. 8, էջ 284, այդ որոշման թականը 1945 թ. դեկտեմբերի 2-ն են հողորդել, իսկ ՀՍՀ, հ. 6, էջ 208, Գ. Ե. Աւագեանը «Հայկական ՍՍՀ բնակչութիւնը», Երեւան, 1975, էջ 122, Թեհրանում ժամանակին լոյս տեսնող «Աերածնունդ» թերթը, Արք. Հովասափեան, Հայաբնակ գիւղերը Ալիգուլարգի գաւառում, Թեհրան, 1975, էջ 54, նոյն որոշումը վերագրել են 1945 թ. նոյեմբերի 21-ին:
¹⁶ ՀՍՀ, հ.6, էջ 208:
¹⁷ Հ. Մելիքսեթեան, Հայրենիք - Սփիւռք առնչութիւնները եւ հայրենադարձութիւնը Երեւան, 1985, էջ 216:

¹⁸ ԲաՖՖի օրացոյց, Թեհրան, 1947:
¹⁹ «Աերածնունդ»-ը (Արք. Հովասափեան, Հայաբնակ գիւղերը Ալիգուլարգի գաւառում, Թեհրան, 1975, էջ 155):
²⁰ ԲաՖՖի օրացոյց, Թեհրան, 1947:
²¹ Հայ ժող. Պատմություն, Երեւան, 1985 թ., էջ 426:
²² Հ. Լ. Պահլեւանեան, Իրանահայ համայնքը, Երեւան, 1989, էջ 185:
²³ Մերձատր եւ Միջին Արեւելքի երկրներ..., հ. 8, էջ 284:
²⁴ Արք.Հովասափեան, Հայաբնակ գիւղերը Ալիգուլարգի գաւառում, Թեհրան, 1975 էջ 159:

Արտագ-Մակու գաւազքը Եւ սուրբ Թաղէի վանքը

Սեղո՛ թիլիմեան

(Շար. նախորդ համարից)

Շերիաթ (Մակուի բարբ, ասած է Մակուեցի Մաթոս Սարգսեան).

Կը հլնի, չընի, իրեք ախպեր կը հըլնի. մէկը էծ. մէկը
օխչար. մէկը որդիկ: Էդոնք մարահաթ կանեն, որ հընկնին
աշխարքը բարբի հըր մէկին մէ մարդ գտնի. կանի պախի:
Շատ գնացին- քիչ գնացին, հընգան մէ չիմէն- Չիմէն, ասին
քու տունը քանդուի. Էս ի՞նչ չիմէն ա. Էկէք ըստի մնանք: -
Մնանք օ. մնանք, ասի ու մացին: Էնքան մացին օ չիմէնը
չորցաւ. որ չորցաւ. շուր մացին:

-Տօ, ախպերներ, Էկէք մէ քարայրի քափենք. հո՞ր էթանք,
հուր չէթանք: Ասեց էծը.- Էթանք, տենանք հո՞ր տե մուխ ս
հըլնըմ, փախնինք Էնտե. բարբի մէկի սիրտը հընմի հընկնի.
մեզի պախի: Ասեցվ օխչար.- Բը դու հինչ էս ասըմ. որդիկ
ախպեր: - Ի՞նչ ասեմ, դուք գիտաք. ինչ քիար ասեք. հազը իմ:

Հընգան ճանքայ, գացին մի քանձր դարի մի վրէն կայնան.
տեսան մէ տեղից մէ քանձր մուխ ս քանձրանըմ. հերեսները
շուռ տուին Էլ միսին,- եալալ, եա մատաթ արին, հօ գացին:
գացին,ինչգացին. Աստուած իմ քարին ըռատ չբերի: -
Տեսան մէ կալայճի առջ. մէ գէլ, մէ աղուէգ. բուխերիկը
վառեր, քեսպալ Էն անըմ: -Օհօ՛, ախպերներ, ասին, մեր
ավը հիրան ոտով Էկա մեր դուռը, իլէք հըլէ. Էն օխչարը
ուտենք, սորա Էն մէկէները:

Ձէն տունց էծը.-Տօ՛, դուք ինչ քիեր մարդ էք. ձեր մէջ ըսկի
կըրէք չկա՛յ, գիտըմ էք, ո՞րոց որդի ինք Էկի ձեր կուլլուդին:
Ախր մէ հարցրէք. տեսէք. հո՛ւտ ինք Էկի. եա՛ ինչի համար
ինք Էկի: Հլամքի Էլ ջոջագուխ առջը ըսկի չը խօսում.կասես
թէ տիշման ա հեյե, Էնքան ա կերե:

-Բիլլըն (հրամեցէք) դի վեր, մէշեղի ոչխար, քալպա որդիկ.
դիլպանճ էծ. էյ, տենանք ինչ լուլուդի, ասեց գէլ:

-Տօ՛, ախպեր, ինչ սե կուլլու, սարթիպի ձիարտանք
հեօքման ձեր հետուց ին գալելու, իրա տղէն շատ պէհալ էր.
հեմքին Էկա, ասեց. «Աղուէսի ու գիլի գըլխի հըղուդը չը
հըլնի, չը լաւանայ. մենք հիմցանք օ դուք հըստի էք,
վազեվազ Էկանք. խապար բերինք, մըկայ դո՛ւք գիտաք,
կուտէք, կը փախնէք: Էլման վռազ վռազ ասըմ էր դիլմանճ
էծը:

-Էյ ջոջագուխ առջ. վա՛յ ձեր ետրդն ընցնի. Էդի
ձիանքներու ոտաց քաքպոցնա, ասըմ էր. կօտօշները վռազ-
վռազ պատին՛ գանըմ:

Հեկան էդոնք մէ եան փախան, էծը, օխչարը, որդիկն Էլ մէ
եան:

Ինչ գուլտը ցացուցեմ, Էփէլի հիրարուց գացոցան, աղուէսը
ասեց.- Օղորթ օ առջ ջոջագուխ ա. մէ սապր էրէք. իշկանք.
փիլյաղա՛յ ին գալմ. ձիարտը ին գալըմ: Հեկան տեսան որ
մարդ, մէղէք չկայ. Էս եան մեզին, Էն եան մեզին, տեսան որ
իրանց խափողները ո՛նց են փախնըմ: Որ տեսան ընդոնց.
եալա, որին. հընգան էդոնց հետեից, դե, ըստե, դե ընտե: Էծը
տեսաւ որ չարա չկայ, պտի հասնի՛ Ասու հրամանով էդոնց
հըռէջը մէ մէշէ բացուաւ. էծը թեթըւէ. քուս մէ ծառի վրէն,
կայնաւ: Օխչարն Էլ թուս, պանտ էլաւ էծին: Քալպա որդիկն
Էլ.- Ի՞նչ անեմ, ի՞նչ անեմ: Ծանոթ էր, անճաղով մէ ծառի
ճղներու վրէն պատն էլաւ, կայնաւ.

Աղուէսն ու էդոնք մարահաթ արին.- եա՛րաք, Էլ սատանք
դո՞ր պաթման. ինչ էլան: - Աղուէս ախպեր, ասին, մեր
ուժուտ մնաց քո վրէն. մէ հըռայմ թալ՛ համա քալպա որդիկն
Էնեց տողարտում է. միչ ա մնըմ հընգի: Աղուէսը յայմ
թալեց. ասեց.- Վալա, Էս ծառի վրէն ա նշանց տալըմ.

Հէլա աղուէսի բերնից խօսքը չէր թընմի. էծն ասեց.- հա՛
գիտի. Նալճին բռնեցէք, մենք Էկանք:

Էն եանից որդիկին ոտի տկի հանչէն փստաց.«թրրը՛պ»,
հընգաւ գետին. Էն մէկէլ եանից օխչար հընգաւ, էծը հընգաւ:
Թարտոց շատացաւ:

Աղուէսը- ընտունք հեկան մէ եան փախան ընդոնք մէ եան
պրծան մէ Էնտով. Աստուած էլ ձեր դուշմնից խըսցնի: ■

Աղբիւրների ցանկ

- 1-«Պատմութիւն հայոց» Մ. Խորենացի, Վենետիկ, 1853
- 2-«Պատմութիւն հայոց» Վ. Փարպեցի, Վենետիկ, 1891
- 3-«Սոփերք հայկական» Ը. հատոր, Վենետիկ, 1853
- 4-«Հայաստանը ըստ Աշխարհացոյցի»
- 5-«Պատմութիւն տանն Արծրունեաց» Թ. Վ. Արծրունոյ, Պետերբուրգ, 1887
- 6-«Պատմութիւն Արծրունեաց տան» Թովմայ Արծրունի եւ Անանուն, Երեւան, 1978
- 7-«Արշաւանք արաբաց ի հայս» Ղեւոնդ Վարդապետ, Փարիզ, 1857
- 8-«Պատմագրութիւն» Առաքել Վ. Դաւիթեցի, Վաղարշապատ, 1884
- 9-«Հաւաքմունք ի գրոց պատմագրաց» Սամուէլ քահանայի Անեցոյ, Վաղարշապատ, 1893
- 10-«Նկարագիր գաղթականութեան հայոց ի Պրսկաստանէ ի Ռուսաստան» Մոսկով, 1832
- 11-«Հիսուսած քանից նախնի պատմագրաց հայոց» Կ.Կոստանեանց, Վիեննա, 1877
- 12-«Տեղագիր հայոց մեծաց» Հ. Վ. Ալիշան,
- 13-«Հայապատում» Բ. Հատոր Հ.Վ. Ալիշան, Վենետիկ, 1901
- 14-«Ժողովրդական առակներ» Ա. Հայկունի, Վաղարշապատ, 1907
- 15-«Մասիս լեռների հարաւայի ստորոտները» Ա. Թօխմախեան, Թիֆլիս, 1882
- 16-«Պարսկաստանի հայերը» Նազար Գորոյեանց, Թեհրան, 1968
- 17-«Սահմանամերձ գաւառներ 1918 թին» Առ. Յարութիւնեան, Թարիզ, 1919
- 18-«Հայագիտական հետազօտութիւններ» Թաղ. Աղալբեգեան, Երեւան, 1969
- 19- Գ. Շերմազանեան, «Արարատ» ամսագիր, 1872, դէկտեմբ.
- 20-«Պարսկահայք» Խ. Վ. Դատեան, «Արարատ» 1898, Յունար- փետրար
- 21-«Մակու» Դոկտ. Կ. Փաշայեան, «Մուրճ»1902, դէկտեմբեր, համար 12
- 22-«Մակու» Նժդէ. «Մուրճ» 1903, ապրիլ, համար 4
- 23-«Վեց օր Ս. Թաղէի վանքում» Ե. Նրանգեան, «Մուրճ» 1903, համար 8
- 24-«Հայոց պատմութիւն» Բ. հատոր, գիրք առաջին, Լեօ, Երեւան, 1967
- 25-«Ս. Թաղէի վանքը» պրակ Ա եւ Բ., Հայկ Աճեմեան, Թեհրան, 1959-1960
- 26-«Աւանդապատում» Ա. Դանալանեան
- 27-«Արտագի հայկական իշխանութիւնը եւ ծործորի դարոցը» Լեւոն Խաչիկեան,
- 28-«Հայաստանի եւ յարակից շրջանների տեղ. բառ» Ա. հատոր,
- 29-«Ս. Թաղէի վանքի 33 օրեայ ինքնապաշտպանութիւնը եւ անկումը» Արարայրից, «Ալիք» 1979թ. թիւ 155-159

Վերջ

Անգերեկից թարգմանեց՝
Լեւոն Սհարոնեանը

(Շարունակությունը նախորդ համարից)

Հակաբորբոքչական դեղեր, որոնք արգելք են հանդիսանում որոշակի բորբոքումային նիւթերի արտադրմանը, յաճախ նշանակում են, այն դեպքերում երբ չի յաջողում ախտանիշները զսպել bronchodilator ներքով եւ երբ միջադեպերը տեղի են ունենում շաբաթը անելի քան երկու անգամ:

Հակաբորբոքչական դեղերն ազդում են մեղմելով կամ ի սպառ վերացնելով շնչուղիների ուռուցքը, դրանք դարձնելով նազ զգայուն:

Այդ դեղերն ազդու լինելու համար պիտի շարունակական լինի դրանց ընդունումը: Հարկ է նշել, քանի որ, որոշ հակաբորբոքչական դեղերով բուժումը շաբաթներ է տևում, որոշ հիւանդներ ընդհատում են բուժման ընթացքը:

Շնչի հետ ընդունած Corticosteroid-ները (ժողովրդական բառով՝ քորթոն) դրական ազդեցություն ունենալու պատճառով գտնուում են երկարատեւ բուժամիջոցների առաջին գծում: Վերջերս կատարւած մի ուսումնասիրություն ցոյց տուեց, որ ովքեր ընդունում են նաեւ քորթոններ կիսով չափ պակաս են ենթակա լինում հիւանդանոց դիմել քան նրանք ովքեր օգտուում են միայն bronchodilator ներից: Քորթոնները, նմանապէս, ակնյայտ կերպով նազացնում են սուտ էպիգլոբինների ախտանիշները, սակայն միայն պիտի գործածեն ախտանիշները զսպելու միտումով եւ միմիայն սահմանափակ ժամանակահատուածում:

Հակաբորբոքչական դեղերը ուրիշ տեսակներից են՝ Mart cell stabilizrs ները Leukotriene modifies ները: Առաջաինները ազդում են հիստամին 1 (histamine) արտաբորող բջիջների՝ mart cell-երի վրայ եւ օգտագործում են գլխատրաբար մեղմից մինչեւ միջակ աստիճանի ախտանիշների, պարագայում, անչափահաս ենթակաների, ինչպէս նաեւ մարմնամարգային աստմայի դեպքերում: Երկրորդները, որ հաստատագրւել են ուրելիոյի եւ դեղերի ղեկավարման ամերիկեան կազմակերպութեան կողմից 1994թ, վերջին տասնամեակում գրաւել են աստմայի դէմ դեղերի առաջատար դիրք: Վերջիններս արգելակում են leukotriene-ների աշխատանքը, որն է շնչուղիների սեղմում եւ լորձունքի արտադրման խթանում եւ առաջին հերթին օգտագործում են մարմնամարգի եւ ասպիրինի առաջացրած աստմաների պարագայում, ինչպէս նաեւ քորթոնների լիակատար ազդեցութեանը նպաստելու համար:

Նւազագոյնի հասցնել դեղորայքի ռիսկը

Աստմայի դէմ կիրառւած դեղամիջոցները լինելով հանդերձ չափազանց արդիւնաւետ հիւանդութեան վերանակման տեսակէտից, ունեն կարեւոր անցակալի կողմնակի հակազդեցութիւններ: Այսպէս՝ Beta2 agonist ների չափից անելի սպարումը թուլացնում է դրա ազդեցութիւնը, պատճառ դառնում սրտի բարբախման եւ սարսուռի (trmor): Therphillinի որն methyloxanthine ների ամենից ընդհանրացած տեսակն է անցակալի հետեւանքները անելի շատ տարեցների մօտ են երեւում քան երիտասարդների: Դա սրտխառնուք է պատճառում եւ անքնութիւն:

Շնչառումած քորթոնների ամենից յաճախակի անցանկալի կողմը կոկորդի դիտագրոզութիւնն է thrush կոչւած անկալին հիւանդութիւնը (candidiasis): Հնարատը է նազագոյնի իջեցնել վերոնշեալ խնդիրները ողորդելով բերանը քորթոն շնչելուց յետոյ եւ շնչառութեան գործիքը (inhaier) մաքուր պահելով: Եւ, որովհետեւ, քորթոնների երկարաժամկէտ գործածութեանը ուղեկցում են որոշակի լուրջ հակազդեցութիւններ, ինչպէս օրինակ՝ ոսկրերի նոսրութիւն, շաքարախտ, կատարակտ, հեղուկի կուտակում, քաշի յաւելում, արեան զերճնշում, մակերիկամային գեղձի տկարութիւն, մաշկի բարակացում եւ այլն, քորթոնների ընդունումը պիտի լինի ազդեցիկ ամենից փոքր դոլայով եւ հնարատը ամենակարճ ժամանակահատուածով ու այն դեպքում միայն, երբ հնարատը չի լինում ախտանիշները վերահակել այլ միջոցներով: Leukoriene-ների անցանկալի դրսեւորումներն են սրտխառնուքը, գլխացաւը եւ լիարդի ժամանակաւոր խանգարումները: Mat cell stabilzrs ների անցանկալի հետեւանքները փոքրաթիւ են:

Բժշկական այլ իրավիճակների, օր. սրտանօթային խնդիրների համար նշանակւած դեղերը կարող են ներագղել աստմայի համար ընդունւածներին կամ էլ ախտանշանները առաւել ուժգին դարձնել: Միգրաբեր ներագղեցութեան հետեւանքով հնարատը է, որ մեծանայ զարկերակի աններդաշնակութեան ռիսկը, մասնաւորաբար, եթէ գործածում է նաեւ digitalir դեղը:

Քնաբեր դեղահատերը, հանդարտացուցիչներ եւ ցաւամոք դեղերը դանդաղացնում եւ ծանծաղացնում են շնչառութիւնը:

Երբ անհրաժեշտ է լինում դիմել այս կարգի դեղերի սպասման, ուշադիր տնօրինութեամբ հնարատը է օպտիմալ արդիւնքի հանել եւ բացառել անցանկալի հետեւանքները:

Histamine- Քիմիական նիւթ, որը գլխատր ազդակն է զերգայնութեան ախտանիշները (քերտուք, լորձնքաթաղանթի ուռուցք, երակների լայնացում) ի յայտ գալում:

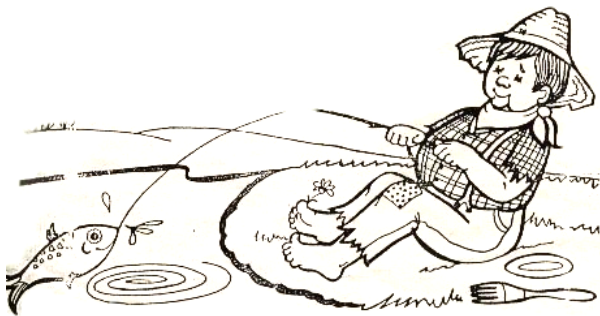

Առաջին ձկնիկը

Արմենը ապրում էր մեծ և համերաշխ ընտանիքում: Բոլորը աշխատում էին: Միայն Արմենը չէր աշխատում, նա եօթ տարեկան էր:

Մի անգամ արմենի ընտանիքը գնաց ձկնորսության և ձկնապոր եփելու: Շատ ձուկ որսեցին և բոլորը բերեցին տատիկի մօտ:

Արմենը, որ մի ձկնիկ էր որսել, նոյնպես յանձնեց տատիկին:

Տատը ձկնապոր եփեց: Ողջ ընտանիքը նստեց կաթսայի շուրջ և սկսեց անուշ անել:

- Մեր ձկնապորը շատ համեղ է, քանի որ Արմենը մի շատ «մեծ» ձուկ էր որսել: Այդ ձուկը շատ ատելի խոշոր էր , քան ձեր բոլոր ձկները,- ասաց երեցներից մեկը և միսներն էլ հաւանութեան նշաններ արձակեցին:

Արմենը թէև փոքր էր, բայց հասկանում էր ,որ մեծերը կատակում էին: Չէ որ այդ փոքրիկ ձկան պատճառով ձկնապորի համը չէր փոխի:

Բայց նա, միևնույն էր, ուրախանում էր, որովհետև այդ մեծ ընտանեկան եփած ձկնապորի մէջ կար նաև իր որսած փոքրիկ ձկնիկը:

Չնդիպում

Մի առաւօտ
 Չմռան ցրտին,
 Սօսը, տեսաւ
 Ծանօթ ծոփն:
 -Ծիտիկ, այդ ի՞նչ
 Գոյն ես առել,
 Սևացել ես,
 Ագռաւ դարձել:
 -Բա ինչ անեմ,
 Ծիտիկն ասաց,-
 Յրտերն արդէն
 Վրայ հասան:
 Իմ սիրտն էլ է
 Տաք տեղ ուզում...
 Ես քնում եմ
 Ծիւնեւոյգում:

Իմաստութեան շրենարան

**Լաւ է կոյր աչոք, քան կոյր մտոք:
 (Լաւ է կոյր լինել աչքով, քան կոյր մտքով)**

Եղիշէ

Մի զինուոր գնում էր պատերազմ, բայց երկու ոտքով կաղ էր: Ուրիշ մի զինուոր ասաց նրան.

-Ո՛վ ողորմելի, այդ ո՞ւր ես գնում, այնտեղ քեզ կսպանեն, որովհետև , եթէ թշնամին յարձակի, փախչել չես կարող:

-Ո՛վ եղբայր, ես պատերազմ եմ գնում , ոչ թէ քեզ նման փախչելու, այլ կանգնելու, կուելու և յաղթելու համար, - պատասխանեց նա:

**Վարդան Այգեկցի
 (13-րդ դար)**

Խաչքառ

Խաչքառը լրացնել Վարդանանց պատերազմի մասին ունեցած տեղեկութիւններով:

1-Վարդան Մամիկոնեանը քրմերի հետ հասնում է այդ գիւղը, որտեղ պիտի քանդէին եկեղեցիները և ատրուշան կառուցէին:

2-Այդ գետի ափին տեղիւնեցաւ պատերազմը:

3-Ժամանակի կաթողիկոսն է եղել:

4-Վարդան Մամիկոնեանը յայտնի էր, որպէս ...

5-Ժամանակի մարզպանն էր:

6-Վարդանանքի պատմիչը:

7- Վարդան Մամիկոնեանից յետոյ շարունակեց պատերազմը:

8-Այս գիւղում կնքուեց դաշնագիրը:

Ա			Ղ		
Տ				Տ	
Յ					Փ
Կ					Բ
Վ				Կ	
Ե				Է	
Վ				Ն	
Ն					Կ

Կազմեց Արմինէ Բարումեանը

ՀԱՅՐ ՄԻՇՏ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԴԻՐՔՈՒՄ Է ԵՂԵԼ ԲԱՅՑ...

Աննախընթաց յաջողութիւն և սրընթաց թռիչք: Սիւսայսպիսին է եղել այս երկու վերջին տարիներին Յ.Ս. «Արարատ» կազմակերպութեան շախմատի խմբի ձեռքբերումների արդիւնքը: Այժմ նա կանգնել է Իրանի Ա լիգայի 3-րդ պատույ պատանդանի վրայ: Մի երևոյթ, որը իրանահայ մարզական պատմութեան մէջ համարոււմ է եզակի: «Լոյսի» մարզական բաժինը մի հարցազրոյց է կազմակերպել խմբի պատասխանատուի և մի քանի մարզիկների հետ, որը զուգարկիպէց միութեան սրահում տեղի ունեցող «Վարդանանքին» նւիրած մրցութիւնների հետ: Ստորև ներկայացնոււմ ենք այդ հարցազրոյցը:

Հ.- Թոյլ տուէք մեր ընթերցողները աւելի շատ ծանօթանան Ձեզ հետ:

Պ.- Տիգրան Թումանեանն եմ, Հ.Ս. Արարատ Կ. շախմատի խմբի պատասխանատու: Աւարտել եմ Իրանի Հեռուստատեսութեան Ֆակուլտետը, այնուհետև 25 տարի աշխատել եմ այդ կազմակերպութեան Ֆիլմարտադրման բաժնում: Ֆիլմարեստի սիրահար էի, հետևաբար նւիրեցի այդ գործին: Այժմ հանգստի եմ կոչուել:

Հ.- Պր. Թումանեան վերջին տարիներում իրանահայ շախմատը, մասնաւորապէս «Արարատը» հասել է նախանձելի յաջողութեան: Դուք այդ յաջողութիւնը ի՞նչով էք բացատրոււմ:

Պ.- Իրանի յեղափոխութիւնից յետոյ, 10 տարի շախմատով չէինք զբաղոււմ երկրում, ապա ղեկավարութեան թոյլտուութեամբ կեանքի կոչուեց Շախմատի Ֆեդերացիան և նրան զուգընթաց իրանահայ համայնքն էլ սկսեց աշխատանքը այդ բնագաւառում: Մենք այս 13 տարիների ընթացքում շարունակաբար և առանց ընդհատումի սկսեցինք աշխատել և ոչ միայն «Արարատ»-ը այլ բոլոր հայկական միութիւններն իրենց լուման ներդրեցին այս զարգացման գործընթացին: Սակայն երկու ցաւալի հանգամանք միշտ էլ մեզ անհանգստացրել է: Շատ յաճախ մեր դաստիարակած մարզիկները արտագաղթի և Ֆինանսական խնդիրների բերումով թողել հեռացել են խմբից: Այնուամենայնիւ

մենք մեր Հայաստաբցի մարզիչների աջակցութեամբ մեր աշխատանքը շարունակել ենք: Անցեալ շրջանում մենք մասնակցեցինք Իրանի 2-րդ լիգայի մրցութիւններին, որտեղ մասնակցում էին 17 նահանգների պատկերակները: մենք յաջողեցինք գրաւել առաջին տեղը: Այս տարի մասնակցել ենք Ա լիգայի մրցութիւններին և 16 հանդիպումից յետոյ այժմ զբաղեցնում ենք աղիսակի 3-րդ հորիզոնականը: Մնացել է ընդամենը 2 խաղ և եթէ անյաջողութեան չմատնենք կը պահպանենք մեր դիրքը:

Հ.- Պ ա ղ ո ն Թումանեան կը խ ն դ ր է ի ն ք ներկայացնէիք Ա լիգայում մասնակցող շախմատիստներին:

Պ.- Մեր խումբը բաղկացած է 6 շախմատիստներից, որոնք են՝ Արա Սինասեանը (Հայաստանից, որը և ունի մարզի հանգամանք), Համետ Թումանեանը,

Գեղամ Մովսիսեանը, Արբի Խաչատրեանը, Սուրեն Խեչումեանը և համեստս:

Հ.- Արդեօք ձեր խմբի անդամները վարձատրոււմ են:

Պ.- Միայն մարզիչն է վարձատրոււմ: Միւսները սիրողական կարգով են մասնակցում: Մեր մրցակիցները բաւարար վճարում են, ամսական 120,000-ից մինչև 250,000 քուման (150-300 ԱՄՆ դոլար):

Հ.- Առկայ դժուարութիւններով յանդերձ, ինչ հեռանկար էք պատկերացնում ասպագայի համար:

Պ.- Մենք արժանի փոխանորդներ ունենալու համար ծաւալուն աշխատանք ենք կատարում մանուկների և պատանիների հետ: Մենք շուտով սկանասես եղանք այդ աշխատանքի արգասիքին: Մեր կրտսերները տարբեր միութիւններում մեծ յաջողութիւնների հասան: Օրինակ՝ մեր աղջիկներից Ազատխանեանը մինչև 16-տարեկանների մրցոյթում Թեհրան նահանգում առաջին տեղը գրաւեց, իսկ աբբողջ Իրանում 3-րդ հանդիսացաւ: Թեհրի Խաչատրեանը Թեհրան նահանգում 5-րդը ճանաչուեց:

Ես իմ հերթին շնորհակալութիւն եմ յայտնում ձեզ՝ «Լոյս» երկշաբաթաթերթին, շախմատի և մեր նկատմամբ ցուցաբերած ուշադրութեան համար: Դուք իրօք լաւագոյնս կատարում էք ձեր առաքելութիւնը:

Հ.- Սիրելի Թեհրի, պատմիր քո մասին, թէ ինչպէ՞ս սկսեցիր շախմատը:

Պ.- Ես Թեհրի Խաչատրեանն եմ, 12 տարեկան, ճիշտ 8 տարեկանից սկսել եմ շախմատը, սակայն 2 տարի է, որ կանոնաւոր և շարունակաբար մասնակցում եմ այս մարզաձևի փորձերին և մրցութիւններին: Երկու անգամ

համադպրոցական և մեկ տարի էլ համահայկական մրցութիւններում առաջին եւ հանդիսացել: Իսկ շախմատին ծանօթացել եմ հորս միջոցով:

Յ.- Տեղեկացել ենք, որ դու շախմատի նի խառը տուրնեմենտում ոչ-ոքի ես արձանագրել Իրանի յայտնի շախմատիստի հետ, կը պատմե՞ս այդ մասին:

Պ.- Ե՛րևան ասած, դա ինձ համար մեծ արժանիք և իրադարձութիւն էր: Նա յայտնի ՄաՖաշենասն էր:

Յ.- Ի՞նչ կարծիք ունես «արագաշարժ» ոճի մասին:

Պ.- Այդ խաղաձևը ինձ շատ է դուր գալիս, մարդուն ստիպում է արագ մտածել և վճռակն լինել, մանաւանդ եթէ գործ ունենաս վարպետ խաղացողի հետ:

Յ.- Պրն. Գանլետ Թումանեան, դուք արդէն բարձր նաճումների էք հասել: Ներկայ դիրքը պաշտպանելու և նոյնիսկ առաւել յաջողութեան հասնելու համար ի՞նչ ծրագրեր ունեք:

Պ.- Այդ մասին շատ ենք խորհում, միւս կողմից այս տարւայ մրցութիւններում մեր խմբում ընդկրլւել էին նաև երկու Հայաստանցի խաղացողներ, մեր փափագն էր համայնքի ներդրումով հասնել նոյն նաճումներին: Իհարկէ դա տքնաջան և հարատև աշխատանք և ճիշտ ծրագիր է պահանջում:

Յ.- Որքանո՞վ են Հայաստանցի մարզիչները օգտակար լինել:

Պ.- Նրանց դերը մեր առաջադիմութեան մէջ անսակարկելի է:

Յ.- Դուք ձեռքբերումներից գոհ է՞ք:

Պ.- Եթէ անհամեստութիւն չհամարի, ես աւելին եմ ձգտում, ցանկանում եմ նաճումներ Ասիական և միջազգային մասշտաբով:

Յ.- Մեր յաջորդ գրուցակիցն է Գեղամ Մովսիսեանը, որից կը խնդրենք տեղեկութիւններ հաղորդել իր անցած ուղու մասին:

Պ.- 16 տարեկան եմ, շախմատը խաղացել եմ 4 տարեկանից: Մինչև 10 տարեկան մասնացել եմ համադպրոցական մրցութիւններին: Այնուհետև մասնակցել եմ ընդհանուր մրցութիւններին: Մի անգամ մենչև 12-տարեկանների մրցոյթում 2-րդ եմ հանդիսացել, յետոյ մինչև 14-տարեկանների մէջ 3-րդ և մինչև 16-տարեկանների միջև նւյնպէս 3-րդ եմ հանդիսացել Իրանի մասշտաբով:

Յ.- Շախմատը չի՞ խանգարում ուսմանը:

Պ.- Մէկի միւսին չի խանգարում: Իհարկէ ես միշտ ասել եմ դժար է երկու ասպարեգում էլ գերազանց հանդիսանալ, սակայն իմ ուսումը ունի բնականոն ընթացք:

Յ.- Վերջապէս հերթն հասնում է աւագներից մէկին՝ շախմատիստ և թարգմանիչ Սուրէն Խեչումեանին: Սիրելի Սուրէն լսում ենք քեզ:

Պ.- Երևի պիտի ներկայանամ, չէ՞: Սուրէն Խեչումեանն եմ և ինչպէս ասացիր ամենատարեցներից, սակայն իհարկէ ոչ այնքան:

Յ.- Ինչպէս գիտենք այս մարզաձևում խիստ կարևոր են ուսուցումն ու տեսական հարցերը: Գիտենք , որ նաև թարգմանութիւններ ես անում: Արդե՞օք փորձել ես նմանատիպ աշխատանքներ կատարել այս բնագաւառում:

Պ.- Անձամբ մինչ այժմ նման աշխատանք չեմ կատարել: Շուտով մի գիրք ենք ստանալու, ես և Համլետ Թումանեանը մտադիր ենք այն թարգմանել և հրատարակել: Իհարկէ ուսուցման համար, համակարգչի դերը անուրանալի է:

Յ.- Շախմատում կան խաղային բազմապիսի եղանակներ և սկզբունքներ: Արդե՞օք հետևում ես դրանցից որևէ մէկին:

Պ.- Հայր իր պատմութեան մէջ միշտ պաշտպանութեան դիրքում է եղել և երբ մեզ ստիպել են պարտադրաձ պաշտպանել ենք: Ուրեմն դա բնագորաբար ազդել է մեր մեր հոգու և մտածողութեան վրայ: Շախմատում էլ առհասարակ պաշտպանողական սկզբունքն ենք ըմտրել և ես էլ բացառութիւն չեմ կազմում: Սակայն այսօր մեր նոր սերունդը բարեբախտաբար դուրս է գալիս այդ պատմէշից, և հետևում է նաև այլ եղանակների:

Յ.- Միջազգային ո՞ր շախմատիստներին ես աւելի շատ հաւանում:

Պ.- Իմ յիշողութեան մէջ միշտ թարմ է Բաբի Ֆիշեր հանճարի անունը: Շատ եմ սիրում նաև հնդիկ Անանդի խելամտութիւնը և համբերութիւնը, և շախմատի արքաներից՝ հայազգի Գարիկ Կասպարովին:

Վերջում թոյլ տւեք շնորհատրել Ձեզ, որ մի քանի ամսի դադարից յետոյ դարձեալ հրատարակում էք «Լոյս»-ը, որը պատկանում է մեզ բոլորիս, և որի հետ պատրաստ եմ ամէն կերպ համագործակցել:

«Լոյսի» թղթակից